

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA**

**OSOBNOST PACHATELE HOSPODÁŘSKÉ TRESTNÉ
ČINNOSTI**

Diplomová práce

Vedoucí práce :
JUDr. Daniel Prouza, Ph.D.

Autor :
Adriana Miklošová

duben 2007

The personal character of economic crime offender

Economic crime is one of serious and frequently latent offences. Taking into account the character of offenders, the exposition of this crime is difficult and time-consuming. The range of causes, on which economic crime is based, is wide. From the global viewpoint, what is important is the change of population mentality towards consumerism, the increase of unemployment, economic crisis and a great number of other causes that affect this situation. These crimes with a grave social appeal are in many cases caused by a well-situated and university educated upper class citizens with a good grasp of the relevant economical and judicial matters, i.e. Citizens that are not be expected to behave in this anti-social way.

The aim of my diploma thesis is to create an overview, to describe, clarify and formulate in a certain way the character of economic crime offender. Closely connected to this topic are the definitions of several conceptions from these points of issue. This diploma thesis is divided into a theoretical part (with a partial overview of the development of criminal law No. 140/1961 Coll.) focused on the field of criminal law. The practical part studies the assessment and evaluation of the questionnaire method and the creation of result based on these facts. The aim of this work is to provide the reader or any person interested in this topic with the basics of economic crime and with a list of related books for additional information. Resulting from aims of this work and from the study of professional literature and statistical data, the following hypothesis was established: „Economic crime offender is a well-situated citizen“ and „Higher level of education results in higher ingenuity of the offence and, consequently, in higher damage caused by the offence.“

A conclusion based on questionnaire evaluation was reached and the resulting facts claim that in most cases is economic crime connected with offender's business or working activities. Although it was partially confirmed that these offenders are usually intelligent and they tend to have at least higher education, at the same time it seems evident that economic crime is not only a field for this kind of offender. A substantial

part of these offenders has acquired its education through formal economic qualification while doing business and, at the same time, it has become evident that great losses can be caused by offenders with a lower level of education.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Osobnost pachatele hospodářské trestné činnosti“ vypracovala samostatně a použila jsem jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Souhlasím s použitím práce k vědeckým účelům.

V Českých Budějovicích 20. dubna 2007

.....
Adriana Miklošová

Ráda bych poděkovala JUDr. Danielu Prouzovi, Ph.D. za odborné vedení a podnětné návrhy při konzultacích vedených k vypracování diplomové práce.

Obsah

ÚVOD.....	7
1. Současný stav.....	9
1.1. Vývoj zákonné úpravy hospodářské kriminality.....	9
1.2. Analýza některých novel trestního zákona v oblasti hospodářské kriminality....	12
1.3. Trestněprávní úprava hospodářských trestných činů.....	22
1.4. Vymezení nejčastějších trestných činů z oblasti hospodářské kriminality.....	26
1.5. Evropská unie a české právo.....	43
1.6. Forenzní psychologie.....	45
2. Cíl práce a hypotézy.....	49
3. Metodika.....	50
3.1. Metodika sběru dat.....	50
3.2. Charakteristika cílového souboru	50
4. Výsledky.....	52
5. Diskuse	65
6. Závěr.....	76
7. Seznam použitých zdrojů.....	78
8. Klíčová slova.....	81

ÚVOD

Negativním jevem v polistopadovém vývoji je nepochybně nárůst kriminality. Je možno konstatovat, že kriminalita v současné době patří mezi nejzávažnější celospolečenské problémy. Nejenže v uplynulých deseti letech značně vzrostla, ale nabývá i nových forem. Velmi vysoká je zejména majetková a hospodářská kriminalita.

Intenzita a rozsah hospodářské trestné činnosti ovlivňuje zásadním způsobem kvalitu života společnosti. Kromě jiných aspektů se hospodářská trestná činnost dotýká základních příjmových složek státu (daní, cel, poplatků), jejichž ohrožení zpochybňuje dlouhodobé a kvalitní fungování státního mechanismu.

Hospodářská kriminalita v České republice dosáhla takových rozměrů, že neotřásá jen právním vědomím občanů, nýbrž i stabilitou celého hospodářství. Uplynulá léta ukázala aktivnost a flexibilitu pachatelů této trestné činnosti, zatímco naše kontrolní a finanční orgány, policie a další orgány činné v trestním řízení byly novými formami hospodářské kriminality zaskočeny a do značné míry zůstávají dodnes bezmocné. V uplynulých letech lze vysledovat nedostatečnou vůli státu bojovat účinně proti těmto kriminálním fenoménům. Podle mého názoru nelze vše svést na nedostatečnou či opožděnou legislativu.

Trestné činy hospodářské tvoří významnou součást trestních zákoníků rozvinutých zemí. Také u nás platný trestní zákon jednoznačně s existencí hospodářské kriminality a s jejím postihem počítá. Trestní zákon řadí mezi objekty chráněné trestním zákonem zájmy společnosti a práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob. Znamená to tedy, že ani ekonomické zájmy z nich nejsou vyloučeny.

Důvodů, proč je nezbytné chránit společenské vztahy uvnitř ekonomické sféry i prostředky trestní represe, je mnoho. Patří k nim zejména skutečnost, že mnohým protiprávním jednáním se lze jen velmi těžko bránit prostředky mimo trestní právo. Lze si jen stěží představit, jak bez použití hrozby trestní sankce chránit vztahy mezi státem a podnikateli v oblasti daňové nebo v oblasti rozhodování státních úředníků před korupcí.

Význam trestního práva obecně a s plným dopadem i v ekonomice spočívá

v tom, že již sama pohrůžka trestem působí jako významný faktor pro plnění právních povinností. Odhalování a trestání protiprávních jednání uvedený preventivní účinek pohrůžky trestem podporuje a naopak nedostatečná činnost orgánů činných v trestním řízení prevenci kriminality snižuje.

Rozhodující vliv v této oblasti musí sehrát jiné než trestněprávní nástroje. Je to zejména kvalitní mimotrestní rámec podnikání a hospodářské soutěže. Ten by měl zahrnovat odpovídající hmotněprávní úpravu právních vztahů spojených s podnikáním a s ekonomickou činností vůbec, ale i procesní pravidla umožňující co nejrychlejší vynutitelnost porušeného práva. Svou významnou roli hrají i takové faktory jako dostatečné kontrolní mechanismy, kvalitní státní aparát, podnikatelská morálka a podobně.

Společenská nebezpečnost hospodářské kriminality je tedy evidentní. Nejde přitom jen o výši způsobené škody, byť může být ohromující. Jde také o to, že případy takové kriminality působí destruktivně na společenské vědomí, jak přímým poškozováním občanů, tak jejich obtížným odhalováním, dokazováním a stíháním.

Chtěla jsem v diplomové práci přiblížit čtenáři a případným zájemcům o tuto problematiku, jaké osoby se dopouští hospodářské kriminality. Co takové lidi vede ke spáchání tak závažné delikventní činnosti.

Ve své práci jsem použila dotazníkového šetření u pracovníků Policie České republiky a dále jsem vycházela z analýzy statistických údajů, zejména statistik Policie České republiky a justičních statistik. Na základě studia literatury jsem pak vymezila hypotézu: Pachatelem hospodářské trestné činnosti je osoba společensky dobře situovaná. Současně jsem si v práci kladla za cíl vymezit pojem a charakterizovat oblast hospodářské trestné činnosti. Z dat získaných dotazníkovým šetřením a analýzou statistických údajů jsem pak vypracovala zprávu, která je součástí praktické části diplomové práce.

Veškeré zjištěné poznatky a informace získané studiem literatury jsem nakonec shrnula a uvedla v jednotlivých částech této diplomové práce.

1. Současný stav

1.1. Vývoj zákonné úpravy hospodářské kriminality

Lze konstatovat, že z hlediska nejširšího vnímání hospodářských trestných činů je sledování vývoje pozitivní trestně právní úpravy na našem území velmi blízké vývoji celé úpravy trestního zákona. Zachycení vývoje legislativních změn v celé šíři trestního zákona nepřiměřeně rozšiřuje rozsah sledované oblasti, proto se následující velmi stručný historický exkurs soustřeďuje, až na výjimky, pouze na změny, které učinil zákonodárce v částech trestního zákona, výslovně zaměřených na hospodářské trestné činy. Abychom si přiblížili vývoj hospodářské kriminality v souvislosti s právními normami, budeme posuzovat tento právní vývoj přibližně od 50. let 20. století.

Trestní zákon č. 86/1950 Sb., nepůsobil v praxi příliš dlouhou dobu, byl po jednom desetiletí nahrazen trestním zákonem č. 140/1961 Sb., který nabyl účinnosti od 1.1. 1962 a v novelizovaných podobách platí dodnes **(31)**. Trestní zákon z roku 1950 je odrazem nástupu období budování socialismu, kde v ekonomické sféře dominuje řízená ekonomika a centrálně plánované hospodářství. Trestní represe je pak nutně poznamenána doktrínou třídního boje a jeho projevů ve všech oblastech života tzv. lidově demokratické republiky. Podle důvodové zprávy k trestnímu zákonu z roku 1950 však pozornost musela být zaměřena nejen proti třídnímu nepříteli, ale i proti zjištěné, ledabylému postoji k práci a občanským povinnostem a pohrdavému postoji ke spoluobčanům. Oproti původní trestně právní úpravě zavádí nový druh trestu, nápravné opatření. Spočívá v trestu nespojeném s odnětím svobody; postihuje pachatele v majetkové sféře tím, že jeho odměna za práci se sníží o jednu desetinu až o jednu čtvrtinu. Tento specifický postih umožňuje realizace teze o plné zaměstnanosti všeho práceschopného obyvatelstva.

Hlava druhá tohoto trestního zákona – Trestné činy hospodářské – je rozdělena na oddíly:

1. Trestné činy proti hospodářské soustavě.
2. Trestné činy proti jednotnému hospodářskému plánu.
3. Trestné činy proti měně.
4. Trestné činy daňové a porušení předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou).

Jednotlivé skutkové podstaty mají dobový charakter odpovídající stádiu vývoje společnosti, která zaváděla nový ekonomický model prosazovaný direktivní cestou – například skutkové podstaty typu pletichy proti zestátnění, tvoření soukromých monopolů, zneužití lidového družstva, zneužití vlastnického práva, spekulace, ohrožení plánování a kontroly plnění plánu **(31)**. Kromě těchto ustanovení nacházíme v této části ustanovení týkající se ochrany měny, platidel, devizového hospodářství, řádného výběru daní apod. Již důvodová zpráva upozorňuje na velmi „blízký“ vztah mezi trestněprávní ochranou poskytovanou základům státního a společenského zřízení obsaženou v I. hlavě trestního zákona a ochranou ekonomiky. Formálně se klade zvláštní důraz na subsidiární postavení trestných činů hospodářských s tím, že nejzávažnější útoky proti hospodářské soustavě se postihují jako trestné činy podle hlavy první. Z hlediska systematiky je pak možno upozornit na zajímavý fakt, že tehdy velmi frekventovaný trestný čin, totiž rozkrádání a poškozování majetku národního a majetku lidových družstev (§ 245 tr.zák. z roku 1950), je přiřazen k hlavě osmé k trestným činům majetkovým **(31)**.

V českém trestním právu tvoří hospodářské trestné činy druhou hlavu zvláštní části trestního zákona. Hospodářské zájmy jsou chráněny i v jiných hlavách, zejména v hlavě IX., jestliže je tu výrazný prvek majetkové škody, a v hlavě I., jestliže je tu úmysl poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky **(31)**. Rozsah trestního postihu je, jak již bylo v úvodu řečeno, omezen zásadou podpůrné role trestní represe. Znamená to, že trestní represe se uplatňuje jen jako krajní prostředek, kde jiné prostředky, především hospodářské povahy, nestačí. Trestné činy hospodářské jsou soustředěny do samostatné skupiny v systematice trestního zákona, i když je v teorii shoda o tom, že nejenom v této skupině jsou obsažené.

Také do hlavy II. výrazně zasáhly po listopadové revoluci četné novely trestního zákona. Bylo zejména potřeba upravit trestní právo pro rozvíjející se tržní ekonomiku a odstranit ustanovení typická pro socialistickou ekonomiku.

Hlava II. zvláštní části se dělí na 4 oddíly. Názvy prvních dvou mají své historické důvody a nejsou přesným označením nového obsahu. Do třetího oddílu jsou zařazeny vedle deliktů devizových a daňových také trestné činy proti měně - tzn. delikty obecně kriminální povahy. Oddíl čtvrtý obsahuje trestní ochranu určitých osobních a osobně majetkových práv. Jejich ochranou se uskutečňuje závazek našeho státu vyplývající z mezinárodních úmluv **(31)**.

Pokud jde o konstrukci skutkových podstat, vyskytují se tu častěji trestné činy ohrožovací a omisivní. Četná ustanovení jsou sankcí na nejzávažnější porušení povinností stanovených v jiných odvětvích právního řádu. V těchto případech trestní zákon odkazuje na jiné právní předpisy a znamená to, že normy trestního zákona jsou odkazovací nebo blanketní.

V období od listopadu 1989 do roku 2005 byl trestní zákon č. 140/1961 Sb., mnohokrát novelizován. Poslední novelou před rokem 2005 byla novela č. 692/2004 Sb **(27)**.

Trestní zákon byl dále měněn nálezy Ústavního soudu, konkrétně nálezem Ústavního soudu bývalé ČSFR publikovaným pod č. 93/1992 Sb. a nálezy Ústavního soudu ČR, publikovanými pod č. 91/1994 Sb. a č. 103/1997 Sb. Trestných činů hospodářských a majetkových se týkaly významné novelizace trestního zákona provedené po roce 1989 **(3)**.

Novelizacemi po roce 1989 doznala hlava druhá a devátá zvláštní části trestního zákona mnoha podstatných změn. Stalo se tak zejména novelami č. 175/1990 Sb., 545/1990 Sb., 557/1991 Sb., 290/1993 Sb., 38/1994 Sb., 152/1995 Sb., 253/1997 Sb. , 148/1998 Sb. a 405/2000 Sb. Těmito novelami byly některé trestné činy z trestního zákona vypuštěny a současně byla vytvořena řada skutkových podstat zcela nových trestných činů, některé skutkové podstaty byly více či méně pozměněny, různě doplněny či nově formulovány. Vypuštěn byl především celý III. oddíl hlavy druhé zvláštní části

trestního zákona, označený jako „Trestné činy proti majetku v socialistickém vlastnictví“. Touto úpravou byla uskutečněna rovná ochrana všech vlastníků majetku a majetkové trestné činy jsou nyní zakotveny jen v deváté hlavě zvláštní části zákona ( ).

1.2. Analýza některých novel trestního zákona v oblasti hospodářské kriminality

Novela trestního zákona č. 175/1990 Sb., zrušila některé další trestné činy z první hlavy zvláštní části trestního zákona, při jejichž aplikaci docházelo k porušování základních lidských práv a svobod, jako např. trestné činy podvracení republiky podle § 98, poškozování státu světové socialistické soustavy podle § 99, pobuřování podle § 100, hanobení státu světové socialistické soustavy a jejího představitele podle § 104 a další.

Významné změny přinesla u trestných činů hospodářských ve II. hlavě zvláštní části trestního zákona, v nichž se odrážely první kroky proměn, které v tomto období provázely nově se utvářející hospodářskou politiku státu. Za nejvýznamnější lze označit vypuštění celého třetího oddílu II. hlavy, týkajícího se trestných činů proti majetku v socialistickém vlastnictví (3). Význam tohoto opatření je i v tom, že došlo, pokud jde o trestní ochranu, ke zrovnoprávnění všech forem vlastnictví. Dále byly vypuštěny skutkové podstaty trestných činů spekulace podle § 117, zneužívání socialistického podnikání podle § 120, neoprávněného nakládání s vynálezem podle § 123 a další. U některých trestných činů došlo k přejmenování skutkových podstat, případně k různým změnám v jejich znění, např. pod § 118 byl namísto trestného činu nedovoleného podnikání vytvořen trestný čin neoprávněného podnikání, trestný čin porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky podle § 127 byl změněn na trestný čin porušování závazných pravidel hospodářského styku a další.

K četným změnám došlo i v dalších hlavách zvláštní části trestního zákona, např. byl vypuštěn trestný čin příživnictví podle § 203 a trestný čin neoprávněného užívání cizího motorového vozidla podle § 209a, řada skutkových podstat byla zpřesněna,

doplněna či zcela nově formulována. Jako příklad možno uvést trestné činy proti majetku podle hlavy deváté. Podstatné změny doznal i trestný čin vraždy podle § 219 připojením kvalifikované skutkové podstaty podle odstavce 2. Byl zakotven nový trestný čin brání rukojmí podle § 234a. V hlavě XI. zvláštní části trestního zákona byl vedle trestných činů proti brannosti zařazen nový oddíl trestných činů proti civilní službě.

Podstatné změny novela přinesla i v obecné části trestního zákona, z nichž zřejmě nejvýznamnější bylo zrušení trestu smrti a zavedení trestu odnětí svobody na doživotí. Došlo též ke zrušení trestu nápravného opatření, který dosud byl, po trestu odnětí svobody, nejčastěji ukládaným trestem. K významné změně došlo u trestu peněžitého, spočívající v podstatném rozšíření možnosti jeho ukládání. U trestu zákazu činnosti byla zvýšena horní hranice sazby z pěti na deset let. Byla zpřísněna kritéria pro posuzování zvláště nebezpečné recidivy podle § 41. Byl zrušen zákon o přečinech č. 150/1969 Sb. a zákon o ochranném dohledu č. 44/1973 Sb **(27)**.

K nejvýznamnějším změnám, které novela přinesla novela trestního zákona č. 152/1995 Sb., nepochybně patří zakotvení dosud zcela neznámého alternativního trestu obecně prospěšných prací (§ 45), který se tímto stal jedním z druhů trestů vyjmenovaných v § 27 **(27)**.

Dalším důležitým doplněním trestního zákona jsou ustanovení o zločinném spolčení, kterými zákonodárce reagoval na zvyšující se nebezpečí organizovaného zločinu (§ 89 odst. 20, § 163a,b,c).

Pokud jde o zvláštní část trestního zákona, došlo opět k doplnění a k upřesnění některých skutkových podstat. Jde zejména o zvýšení ochrany života a zdraví, projevující se zpřísněním sazeb trestu odnětí svobody u trestného činu ublížení na zdraví podle § 221. U trestného činu vraždy podle § 219 zákonodárce rozšířil výčet okolností podmiňujících použití vyšší trestní sazby o dvě další alternativy. Jde o vraždu na těhotné ženě a vraždu na jiném pro jeho rasu, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání **(15)**.

Na nebezpečné projevy rasové, národnostní a jiné podobné nesnášenlivosti novela reagovala zpřísněním postihu všech těchto útoků. U trestných činů, u kterých je

rasová, národnostní, politická či náboženská pohnutka znakem základní skutkové podstaty, byla zvýšena trestní sazba trestu odnětí svobody. Jde o trestné činy násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 196, hanobení národa, rasy a přesvědčení podle § 198 a podněcování k národnostní a rasové nenávisti podle § 198a. Dalším zpřísněním je skutečnost, že u trestných činů ublížení na zdraví podle § 221, vydírání podle § 235, poškozování cizí věci podle § 257 a vraždy, jak již bylo výše uvedeno, byla rasová, národnostní, politická či náboženská pohnutka nově stanovena jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.

Novela č. 253/1997 Sb., uzákonila další nové významné instituty trestního práva. Konkrétně jde o podmíněné upuštění od potrestání s dohledem podle § 26 a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem podle § 60a, § 60b. Tyto instituty znamenají zavedení probace do trestního zákona a jsou důležitou součástí nové koncepce našeho trestního práva.

Ve zvláštní části trestního zákona, obdobně jako u předchozích novel, byly vytvořeny některé nové skutkové podstaty a některé stávající skutkové podstaty byly více či méně pozměněny. Jako nejdůležitější se jeví zakotvení nových trestných činů pojistného podvodu podle § 250a a úvěrového podvodu podle § 250b (27). Nové skutkové podstaty byly rovněž vytvořeny ve skupině trestných činů daňových (oddíl třetí II. hlavy). Jde o trestný čin neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku nezaměstnanosti podle § 147, porušení předpisů o nálepkách k označení zboží podle § 148a, trestný čin neplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení podle § 148b. Na nové ekonomické problémy reagují také nově vytvořené trestné činy zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění podle § 125 a porušení povinnosti v řízení o konkursu a vyrovnání podle § 126.

Z první hlavy zvláštní části byl vypuštěn trestný čin hanobení republiky a jejího představitele podle § 102 a § 103. U trestného činu útoku na veřejného činitele byla vypuštěna skutková podstata trestného činu podle § 156 odst. 3, týkající se hrubé urážky nebo pomluvy veřejného činitele při výkonu jeho pravomoci nebo pro tento výkon (27, 22).

Tato novelizace trestního zákona se především zaměřuje na oblast

hospodářských a majetkových deliktů. Tento okruh trestných činů, který je v trestním zákonu dosud upraven v hlavě druhé a deváté zvláštní části, však plně neodpovídá stávající úrovni hospodářských vztahů a potřebám jejich ochrany. Provedená úprava má doplňující charakter a respektuje zásadu, že trestní právo by nemělo být nástrojem, kterým stát zasahuje do vývoje těch ekonomických vztahů, které neodporují zákonu. Novelizace nijak neomezuje podnikatelskou sféru, ani nezakládá žádné nové povinnosti, které by již nevyplývaly ze zvláštních zákonů (zejména obchodního zákoníku nebo zákona o konkursu a vyrovnání), pouze sankcionuje porušení nebo nesplnění nejdůležitějších z nich a tím poskytuje důslednější ochranu těm, kteří jednájí v souladu se zákonem.

Změny v uvedené oblasti mají buď zpřesňující povahu, tedy doplňují stávající skutkové podstaty trestných činů tak, aby především korespondovaly právní úpravě povinností v hospodářských vztazích vyplývajících ze zvláštních zákonů, nebo spočívají v doplnění trestního zákona o nové skutkové podstaty. V tomto směru se jedná zejména o trestněprávní sankce za porušování povinností v konkursním řízení, povinností při sjednávání a poskytování úvěrů nebo povinností vyplývajících z povolení, postavení nebo funkce určité osoby v rámci činnosti podniku ve smyslu obchodního zákoníku. Ukazuje se totiž, že postih za porušení uvedených povinností podle zvláštních zákonů je buď jen symbolický, nebo plně nevystihuje závažné důsledky takového porušení práva. Za takové situace právo nemůže být dostatečným regulativem chování ekonomických subjektů a nástrojem ochrany řádných podnikatelů.

Nová formulace skutkové podstaty trestného činu podle § 125 - zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění sledovala přesnější vymezení podmínek trestněprávního postihu a jeho vázání na případy, které znamenají zásah do práv jiného nebo ohrožují zájem státu na řádném a včasném splnění daňové povinnosti (17). Povinnost vést účetní doklady se odvíjí od zvláštního zákona a nedopadá na případné další, zpravidla podružné povinnosti převzaté smluvně. Nová formulace skutkové podstaty dále kladla důraz na objektivně zjistitelné znaky, nikoliv na dokazování pohnutky pachatele, jako tomu bylo do přijetí této úpravy. Nejde jen o to, že dokazování tohoto subjektivního znaku je v praxi velmi obtížné, ale především o to, že pro nastalý

objektivní stav není pohnutka pachatele zásadním způsobem rozhodující.

Podle ustanovení § 126 - porušení povinností v řízení o konkursu měl být nově postihován ten, kdo má podle zvláštního zákona (o konkursu a vyrovnání) povinnost podat návrh na prohlášení konkursu, a tuto povinnost nesplní **(22)**. Trestní postih je v těchto případech odůvodňován tím, že současně s porušením této povinnosti předlužený podnik dále podniká a zamlčováním pravého stavu svého postavení zpravidla strhává do finančních potíží další podnikatelské subjekty. V trestněprávních úpravách jiných evropských států se z těchto důvodů jedná o skutkovou podstatu, která je pravidelnou součástí trestního zákona.

Okruh trestných činů proti hospodářské kázi se novelou doplnil o trestný čin podle § 129 - vystavení nepravdivého potvrzení, postihující jednání spočívající ve vystavení vědomě nepravdivého potvrzení o finanční situaci nebo majetkových poměrech jiného **(27)**. V praxi jde zejména o případy, kdy banka vystaví nepravdivé potvrzení o poskytnutém úvěru nebo o finančních poměrech svého klienta a ten pak takového potvrzení zneužije v obchodním nebo úředním styku. Námitku banky, že potvrzení vystavila nikoliv s vědomím, že má být podvodně použito k získání majetkového prospěchu, se zpravidla nepodaří bezezbytku prokázat, a proto nepřichází v úvahu kvalifikace takového jednání jako trestného činu proti majetku.

Postih padělání a pozměňování peněz dosud obsažený v § 140 až 142 trestního zákona se rozšířil tak, aby ochrana byla poskytována i bezhotovostním platebním prostředkům. Ochranu před paděláním a pozměňováním, která se ve smyslu § 143 poskytuje vedle cizozemských peněz jen cenným papírům hromadně vydaným a šekům, se rozšířil na ochranu tuzemským a cizozemským veřejně obchodovatelným cenným papírům, šekům a směnkám.

Devizový zákon (zákon č. 219/1995 Sb.) nově v roce 1995 zakotvil v § 32 postup pro období nouzového stavu v devizovém hospodářství **(30)**. Nouzový stav v devizovém hospodářství může vyhlásit vláda za mimořádných okolností, kdy státu hrozí značné hospodářské škody. Zvláštní omezení jsou stanovena jednak pro případ bezprostředního a vážného ohrožení platební schopnosti vůči zahraničí, jednak pro případ bezprostředního a vážného ohrožení vnitřní měnové rovnováhy České republiky

(v prvním případě je ze zákona zakázáno nabývat devizové hodnoty za českou měnu, provádět veškeré úhrady z tuzemska do zahraničí, včetně převodů peněžních prostředků mezi bankami a jejich pobočkami a ukládat peněžní prostředky na účtech v zahraničí, není-li vydáno devizovým orgánem zvláštní povolení, v druhém případě prodávat tuzemské cenné papíry cizozemcům, přijímat finanční úvěry od cizozemců, zřizovat v tuzemsku účty cizozemcům a ukládat peněžní prostředky na účty cizozemců a převádět peněžní prostředky ze zahraničí do tuzemska mezi bankami a jejich pobočkami, není-li vydáno devizovým orgánem zvláštní povolení). Nouzový stav včetně účinných opatření k jeho odstranění je vláda zmocněna vyhlásit na tříměsíční období. Nouzový stav v devizovém hospodářství může vyhlásit vláda při nepříznivém vývoji platební bilance, který bezprostředně a vážně ohrožuje platební schopnost vůči zahraničí nebo vnitřní měnovou rovnováhu České republiky. Úprava trestněprávního postihu porušování devizového zákona v době nouzového stavu v devizovém hospodářství je na místě z toho důvodu, že toto jednání je zvláště nebezpečné z hlediska měnové stability státu. Proto novela tr. zák, č.253/1997 Sb .upravila nově ustanovení § 146 - ohrožení devizového hospodářství, neboť po změnách provedených v devizových předpisech v letech 1990 až 1995 ztratilo dosavadní znění skutkové podstaty opodstatnění **(27, 3)**.

Mezi trestné činy hospodářské, obsažené v hlavě druhé zvláštní části trestního zákona, se zařadila nová skutková podstata trestného činu postihující neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a na zdravotní pojištění. Na rozdíl od trestného činu zkrácení daně, poplatku podle § 148 postihující případy podvodného tvrzení o výši daně nebo jiné dávky, se tato skutková podstata zaměřuje na případy, kdy poplatník neskrývá svoji daňovou nebo poplatkovou povinnost nebo její výši, ale z nejrůznějších důvodů tuto povinnost nesplní **(3)**. V souladu s ústavní zásadou vylučující trestní postih neschopnosti dostát svému finančnímu závazku se v této skutkové podstatě postihuje jen jednání, kdy plátce (zaměstnavatel) zákonné srážky ve vztahu ke svým zaměstnancům provede a poškodí je tím, že je neodvede státu (postih se omezuje jen na tu část daně nebo pojistného, kterou má plátce daně odvést za poplatníka a kterou tedy poplatníkovi i srazil). Podmínky účinné lítosti u trestného činu podle § 147 jako formy zániku trestnosti byly formulovány obdobně, jako je tomu v § 214. Důvodem je

skutečnost, že v daném případě fiskální zájmy státu mají přednost před bezvýjimečným trestním postihem.

Skutková podstata trestného činu zkrácení daně podle § 148 zahrnovala do výše uvedené novely různé formy podvodných jednání, kterými se pachatel snaží vzbudit zdání, že buď daňovou povinnost nemá vůbec nebo alespoň v nižším rozsahu **(12, 17)**. Pochybnosti o právní kvalifikaci v praxi vznikaly v případech, kdy pachatel nezkracuje své plnění vůči státu, ale naopak od státu daňovou výhodu v podobě peněžní výplaty uvedením nepravdivých tvrzení vyžaduje. Objektivně jednání pachatele směřuje ke stejnému výsledku, a proto se ustanovení §148 doplnilo i o tuto formu **(13)**.

Zákony ukládají v daňovém řízení povinnosti nejen poplatníkům, ale za stanovených podmínek i dalším osobám (viz např. § 34 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění pozdějších předpisů). Smyslem těchto oznamovacích povinností je předejít daňovým únikům a zajistit řádné a včasné vyměření daně jinému. Porušením těchto povinností hrozí (byť zprostředkovaně) vznik stejného následku, jaký postihuje ustanovení § 148. Proto se zakotvilo porušení takových povinností trestně postihovat, byť mírněji, než v případech, kdy obdobnou povinnost poruší přímo poplatník **(12)**.

Znění skutkové podstaty trestného činu porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu podle § 150 se doplnilo tak, aby korespondovalo znění § 1 zákona č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách. S ohledem na znění zákona č. 159/1991 Sb., o ochraně označení původu výrobků, ve znění pozdějších předpisů, se obdobná změna neprovádí i v odstavci 2 písm. b) téhož ustanovení **(27)**. Úpravy sledovaly sjednocení trestního postihu za delikty představující vážný zásah do práv autorských, práv k ochranné známce, obchodnímu jménu, chráněnému označení původu, a průmyslových práv. Dále reagovaly i na narůstající výskyt porušování těchto práv.

Znění skutkové podstaty trestného činu neoprávněného držení platební karty podle § 249b se zpřesnilo tak, aby bylo zřejmé, že předmětem ochrany jsou pouze platební karty vydávané bankou, nebo platební karty, jejichž vydání je podmíněno existencí bankovního účtu, případně platební karty, které svým držitelům umožňují

čerpat poměrně vysoký úvěr **(1)**. Takovými jsou nepřenositelné platební karty identifikovatelné podle jména nebo čísla. Na rozdíl od dalších platebních karet vydávaných k poskytování úzce vymezených konkrétních služeb (např. telefonní karty nebo karty vydávané obchodními společnostmi), získání takové platební karty umožňuje nakládat s účtem nebo získat úvěr a tedy čerpat zpravidla mnohonásobně vyšší peněžní prostředky, než představuje finanční vyjádření služeb poskytovaných držitelům jiných platebních karet.

Výčet fakultativních zákonných znaků trestného činu podvodu podle § 250 se rozšířil o případy, kdy pachatel úmyslně druhému zamlčí podstatné údaje s vědomím, že tím dosáhne obohacení k jeho škodě. I zde pachatel uvádí poškozeného v omyl o objektivním stavu a takového omylu zneužívá k získání neoprávněného prospěchu.

Doplněním ustanovení o trestném činu podvodu podle §§ 250a a 250b se sledovalo rozšíření trestního postihu na další formy podvodného jednání, které sice bylo trestné již podle stávající právní úpravy, ale zpravidla se nedokázalo **(27)**. Skutková podstata trestného činu podvodu totiž vyžadovala, aby pachatel měl podvodný úmysl již v době, kdy začne naplňovat objektivní stránku tohoto trestného činu. Pokud např. úmysl „podvést“ získá až v průběhu takového jednání nebo dodatečně (např. rozhodne se úvěr použít bez souhlasu věřitele na zcela jiný účel), uvedeného trestného činu se nedopustí, ačkoliv výsledek a subjektivní vztah pachatele k němu je stejný. Proto se doplnila hlava devátá zvláštní částí trestního zákona o novou skutkovou podstavu trestného činu pojistného podvodu. Důvodem nebyla jen skutečnost, že zejména pojištění majetku bylo zneužíváno k protiprávnímu získání pojistného plnění. Ukázalo se, že k postihu všech forem protiprávního jednání nedostačuje obecná skutková podstata trestného činu podvodu podle § 250, která zahrnuje pouze jednání, kde již vznikla majetková újma. Ne všechny případy, kdy se pachatel dopouští jednání, které k podvodnému obohacení teprve směřuje, lze postihnout jako vývojová stadia trestného činu podvodu. Nejen v zájmu pojišťoven, které nesou riziko vyplývající z povahy pojištění, ale i v zájmu těch, na které míra tohoto rizika v podobě výše pojistného dopadá, a v zájmu ochrany majetku a zdraví před jeho úmyslným poškozováním byl odůvodněn požadavek, aby jako dokonáný trestný čin bylo postihováno samotné

úmyslné způsobení následku, charakteristického pro pojistnou událost. I v tomto případě je třeba, aby uvedený následek byl pachatelem způsoben úmyslně (§ 3 odst. 3), a to buď ve formě úmyslu přímého nebo nepřímého (§ 4) **(21)**. Je tedy třeba dokázat, že pachatel věděl, že vzniklý následek má znaky pojistné události a tento následek chtěl způsobit, nebo věděl, že jej může způsobit, a pro případ že se tak stane, s tím byl srozuměn. Trestnost takového jednání nebude naopak podmíněna tím, že pachatel jím úmyslně způsobenou pojistnou událost pojišťovně již oznámil v úmyslu protiprávně získat pojistné plnění, nebo dokonce takové plnění získal.

Ze stejných důvodů se jako dokonáný trestný čin se po této novele postihuje jednání, kde pojistná událost vznikne nikoliv jako důsledek úmyslného jednání pachatele, ale ten jen vzniklé situace využije v tom směru, že vzniklý stav udržuje v úmyslu zvýšit vzniklou škodu. Pro posouzení trestní odpovědnosti již není rozhodné, zda pachatelem zamýšlený následek skutečně nastane.

Pojistný podvod je vůči trestnému činu podvodu podle § 250 v poměru speciality, a z tohoto důvodu není důvodu v základní i kvalifikované skutkové podstatě volit odlišné trestní sazby.

Mezi trestné činy proti majetku se zařadila zvláštní skutková podstata trestného činu podvodu postihující podvodná jednání v úvěrové oblasti - § 250b tr. Zákona **(21)**. Ne ve všech případech šlo podle skutkové podstaty trestného činu podle § 250 postihovat jednání spočívající v uvedení nepravdivých údajů v rámci jednání o uzavření smlouvy o poskytnutí úvěru (a obdobně i dotace nebo subvence), a tím spíše případy, kdy pachatel již poskytnutý úvěr použije na jiný než sjednaný účel. Taková jednání výrazně poškozují banky a slouží k získání neoprávněné majetkové výhody toho, kdo se takového činu dopustí. K vyloučení trestního postihu v případech, kdy s ohledem na výši úvěru je nebezpečnost činu nepatrná, se obdobně jako u jiných majetkových deliktů stanoví minimální hodnota předmětu útoku. Trestní sazby skutkové podstaty korespondují sazbám uvedeným v § 250 postihujícího obdobné jednání.

Úpravy trestného činu podle § 255 - porušování povinnosti při správě cizího majetku sledovaly zpřísnění postihu v případech, kdy pachatel porušením povinnosti při správě cizího majetku úmyslně způsobí na cizím majetku škodu velkého rozsahu.

Zvýšením trestní sazby se dosáhlo stejného postihu jako v případech, kdy pachatel jiným úmyslným jednáním způsobí na cizím majetku škodu v takové výši (např. § 247 nebo 250) **(6)**.

Skutková podstata trestného činu poškozování věřitele podle § 256 se doplnila tak, aby zahrnovala i jednání spočívající v odmítnutí pachatele splnit zákonnou povinnost učinit před soudem úplné a pravdivé prohlášení o svém majetku. Tato skutková podstata navázala na úpravu postupu soudu ve vykonávacím řízení v rámci občanského soudního řízení. Podle § 259 občanského soudního řádu lze předvolat na návrh oprávněné osoby osobu povinnou k soudu, aby učinila prohlášení o svém majetku. Jestliže povinný prohlášení odmítne učinit nebo uvede úmyslně nepravdivé nebo zkreslené údaje, měl by následovat jeho trestněprávní postih (svým jednáním totiž znemožňuje věřiteli uspokojit se z jeho majetku) **(33)**.

Omezení dopadu skutkové podstaty trestného činu pletich při řízení konkursním a vyrovnacím podle § 256b trestního zákona pouze na jednání o vyrovnání a nuceném vyrovnání bylo novelou č. 253/1997 Sb. rozšířeno na celé řízení konkursní a současně výslovně upravena trestněprávní odpovědnost správce konkursní podstaty, člena věřitelského výboru a vyrovnacího správce **(3)**. Majetkovým prospěchem ve smyslu § 256b trestního zákona je každá materiální výhoda, kterou se zmenšuje újma, hrozící věřiteli z konkursu nebo vyrovnání, ať už byla poskytnuta přímo nebo zastřeně (tedy při jiné příležitosti, například při uzavření jinak dovolené smlouvy). Majetkový prospěch nemusí spočívat v poskytnutí úplaty v hotovosti. Pro otázku viny je lhostejné, zda se posléze pachatel zachoval podle úmluvy s úpadcem či nikoliv.

U trestného činu poškozování cizí věci podle § 257 došlo ke zpřísnění trestního postihu jako odrazu výrazného nárůstu této trestné činnosti **(15)**.

Následující novely přinesly ještě řadu dalších změn, jejich výčet by byl rozsáhlý. Pro náš pohled na nejpodstatnější změny, však bude stačit obsažení těchto uvedených změn.

1.3. Trestněprávní úprava hospodářských trestných činů

Z počátku – po nezbytném zrušení skutkových podstat odpovídajících minulému režimu – převážila v právní úpravě těchto trestných činů tendence jakési bezbřehé liberalizace (jako ostatně v celé ekonomice), charakterizovaná snahou co nejméně zasahovat právem, a trestním právem zejména, do ekonomických procesů, jevů a vztahů a ponechat maximální prostor působení trhu a svobodě podnikání. Postupně počaly převažovat názory zpochybňující chápání úlohy práva v ekonomice. Obecně lze říci, že základní zaměření příslušných skutkových podstat trestných činů, které tvoří hospodářskou kriminalitu, je v České republice obdobné jako v jiných státech:

1. Jde o potřebu trestním postihem sankcionovat nesplnění některých povinností vůči státu, zejména povinností majetkových a těch, které mají přímý či nepřímý majetkový dopad; jde např. o povinnosti daňové a k jiným finančním plněním, povinnosti celní, devizové, evidenční, oznamovací (§ 124 - porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou, §125 - zkracování údajů o stavu hospodaření a jmění, § 146 - porušení zákazů v době nouzového stavu v devizovém hospodářství, § 148 - zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby, § 148a - porušení předpisů o nálepkách k označení zboží a 148b - nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení tr. z.) **(3, 27)**.
2. Jde o zajištění rovných podmínek k ekonomické činnosti a k přístupu na trh, o ochranu čistoty trhu a o dodržování pravidel stanovených pro podnikání a pro hospodářskou soutěž, proto trestné činy spočívající např. v neoprávněném podnikání, v porušování závazných pravidel hospodářského styku, v nekalé soutěži, v poškozování či zvýhodňování věřitelů (§118 - neoprávněné podnikání, § 118a - neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry, § 124a až 124c - porušování předpisů o nakládání s kontrolovaným zbožím a technologiemi, § 124d až §124f - porušování předpisů o zahraničním obchodu s vojenským materiálem, § 127 - porušování závazných pravidel hospodářského styku, § 128 - zneužívání informací v obchodním styku, § 149 - nekalá soutěž, § 256 - poškozování věřitele, § 256a -

zvýhodňování věřitele, § 256c – předlužení) **(27)**.

3. Jsou nutná speciální trestní ustanovení pro ty případy, kde obecná úprava nepostačuje, např. (§ 121 - poškozování spotřebitele, § 129 - vystavení nepravdivého potvrzení, § 250a - pojistný podvod, § 250b - úvěrový podvod, § 256b - pletichy při řízení konkursním a vyrovnacím).
4. Dále je zde vyjádřena nutnost ochrany utajovaných skutečností, obchodní evidence a informací, (např. § 125 - zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění, § 127 - porušování závazných pravidel hospodářského styku, § 257 - poškozování cizí věci) **(3, 27)**.
5. Jde o ochranu měny, cenných papírů a platebních prostředků (§ 140 - padělání a pozměňování peněz, § 141 - udávání padělaných a pozměněných peněz, § 142 - výroba a držení padělatelského náčiní, § 144 - ohrožování oběhu tuzemských peněz, § 144 - padělání a pozměňování známek) a závazků vyplývajících z mezinárodních smluv, zejména ve vztahu k právu autorskému a k tzv. průmyslovému vlastnictví (§ 150 - porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu, § 151 - porušování průmyslových práv, § 152 - porušování autorského práva) **(3, 27)**.
6. Je zajištěn též postih nabývání výnosů z trestné činnosti, včetně tzv. praní špinavých peněz (§ 251 - podílnictví a 251a a § 252 tr. Zákona) **(3, 27)**.

Pokud jde o trestné činy hospodářské, jak je obsahuje hlava druhá zvláštní části trestního zákona, jsou zařazeny do 4 oddílů, jejichž názvy již ovšem plně neodpovídají novému obsahu některých ustanovení, resp. nově zařazeným ustanovením.

Jak je z uvedeného patrné, majetková práva v podnikatelské sféře jsou tedy chráněna v ustanoveních o trestných činech proti majetku, obsažených v hlavě deváté zvláštní části trestního zákona (§ 247 až 258 tr. z.), která se ovšem uplatňují obecně i mimo oblast podnikání. Některé hospodářské zájmy jsou nepřímo chráněny i v ustanoveních jiných hlav zvláštní části trestního zákona. Jde například o trestný čin

zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158 tr. zákona, trestný čin úplatkářství podle § 160 až 163 tr.z., trestný čin ohrožení životního prostředí podle § 181a 181b tr.z. apod.

Pokud jde o tresty, které lze uložit za hospodářskou kriminalitu, neplatí zde žádné zvláštnosti a v úvahu přicházejí všechny druhy, jak jsou vypočteny v § 27 tr.z., zejména trest odnětí svobody, peněžitý trest, zákaz činnosti, propadnutí majetku, propadnutí věci, atd.

Zvláštním zákonem je řešena problematika opatření proti legalizaci výnosů z trestné činnosti (zákon č. 61/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů) (32).

Trestněprávní úprava jednotlivých skutkových podstat a jejich znaků však má stěžejní význam pro možnost účinného postihu některých negativních jevů, neboť právě od ní se odvíjí jednak správné stanovení hranice beztrestnosti v různých oblastech podnikání (tj. míry tolerovaného podnikatelského rizika) a jednak zaměření dokazování k určitým znakům trestného činu.

Pokud jde o trestné činy označované jako hospodářská kriminalita, ve zvláštní části trestního zákona sice existuje hlava druhá nazvaná „Trestné činy hospodářské“, ale skutkovými podstatami zde obsaženými se trestná činnost v podnikatelské sféře nevyčerpává v celém rozsahu. Trestní postih negativních jevů v ekonomice (a při podnikání zvláště) totiž umožňují i jiné skutkové podstaty, zejména pak ty, které jsou zařazeny do hlavy deváté zvláštní části trestního zákona označené jako „Trestné činy proti majetku“. Vzájemný vztah trestných činů hospodářských a majetkových ovšem není nijak systematicky vymezen, proto vznikají problémy například s tím, podle kterého ustanovení určité jednání postihnout, zda je jedno vůči druhému speciální, zda je možný jednočinný souběh trestného činu hospodářského a majetkového, atd.

Z hlediska právní jistoty je nepochybně žádoucí, aby byly zákonné znaky trestných činů vymezeny co nejpřesněji a nejkonkrétněji, úplným a podrobným výčtem, a to pokud možno vždy v návaznosti na ustanovení jiné mimotrestní právní normy, které upravují určitou otázku podnikatelské činnosti. Mluvíme pak o skutkových podstatách tzv. kasuistických. Na druhé straně takový přístup vyžaduje rozsáhlou a složitou trestněprávní úpravu a je spojen s rizikem, že se i tak nepodaří podchytit všechny formy

trestné činnosti. To by pak vedlo k nutnosti neustálých novelizací, což by činilo právní úpravu ještě více nepřehlednou (s negativním vlivem na právní jistotu), zejména pokud by měly být skutkové podstaty některých trestných činů obsaženy – jak se to občas v praxi navrhuje – i ve zvláštních zákonech mimo trestní zákon (9).

Prudký rozvoj podnikání k němuž došlo u nás po roce 1989, je provázen nejen neustálými změnami velkého množství právních předpisů regulujících podnikání, ale též novými typy kriminality, které vždy nelze dostatečně předvídat. To zatím nedovoluje opustit skutkové podstaty obecněji formulované, jimiž je tak poskytována širší trestněprávní ochrana určitých vztahů a zájmů souvisejících s podnikatelskými aktivitami.

Charakteristickým rysem některých ze skutkových podstat trestných činů souvisejících s podnikáním je jejich úzká návaznost na řadu mimotrestních právních norem, protože trestní zákon zde stanoví trestní sankci za porušení takových norem, a to v případě i vedle sankcí obsažených v těchto předpisech. Vzhledem k tomu řada skutkových podstat trestných činů souvisejících s podnikáním přímo odkazuje na mimotrestní právní normy, resp. podmiňuje trestní odpovědnost tím, že došlo k porušení těchto právních norem.

Mimotrestní právní normy jsou však relevantní i v případech, kdy skutková podstata trestného činu přímo na ně neodkazuje, ale obsahuje určitý, tzv. normativní znak, jehož obsah je nutno vykládat podle takových norem (např. pojem „daň“ v ustanovení § 148 tr.z.). V uvedené charakteristice lze spatřovat složitost posuzování trestné činnosti v podnikatelské sféře, protože pro správný výklad a aplikaci trestných činů hospodářských a majetkových je nezbytná znalost rozsáhlé mimotrestní právní úpravy, zejména v oblasti obchodního, občanského a finančního práva, její správné pochopení a výklad. Situaci zde někdy komplikuje i rozdílné trestněprávní a občanskoprávní pojetí podobných institutů.

Na kvalitě mimotrestní právní úpravy pak závisí i možnosti trestního postihu trestné činnosti související s podnikáním(5).

Naznačená vázanost se týká především trestných činů hospodářských uvedených v hlavě druhé zvláštní části trestního zákona, na rozdíl od trestných činů proti majetku

podle hlavy deváté, kde naplnění skutkové podstaty není podmíněno tím, že pachatel porušil též jiný právní předpis, než jen trestní zákon. Nedovolenost určitých jednání zde vyplývá jen z toho, že je trestní zákon označuje za trestné činy.

To znamená, že uvedené trestné činy, které nejsou podmíněny porušením určitých mimotrestních právních norem, nelze spáchat též tím, že dojde k jednání porušujícímu i speciální povinnost stanovenou zvláštními předpisy upravujícími určitý druh podnikání. Pro obě zmíněné skupiny trestných činů jsou právní předpisy z jiných oborů práva důležité z hlediska výkladu některých pojmů, resp. znaků použitých v příslušných skutkových podstatách. Otázka, zda se určitá skutková podstata odvolává na jiné, mimotrestní normy, je však důležitá z hlediska posuzování omylu pachatele: neznalost těchto norem, kterých se trestní zákon dovolává, se posuzuje stejně jako neznalost trestního zákona samotného, tj. pachatele taková neznalost neomlouvá.

Kvalitní právní úprava je nezbytným předpokladem k účinné reakci státu na jakoukoli trestnou činnost, hospodářskou kriminalitu nevyjímaje, a to jak z hlediska prevence, tak i z hlediska potřebné míry trestní represe. Sama o sobě pochopitelně nezaručuje účinnost a úspěšnost boje s kriminalitou; problémem je spíše nedostatečné personální a materiální zajištění trestního stíhání hospodářské kriminality, nedostatek specializace všech orgánů činných v trestním řízení a neexistence multioborových vyšetřovacích týmů.

1.4. Vymezení nejčastějších trestných činů z oblasti hospodářské kriminality

Trestné činy hospodářské nejsou spjaty jen s direktivním způsobem řízení hospodářství, ale tvoří významnou součást trestního zákona i ve společnosti založené, pokud jde o ekonomiku, na tržním hospodářství. V oblasti hospodářských trestných činů je pak zvláště uplatněna zásada tzv. podpůrné role trestní represe, což znamená, že trestní represe se má uplatnit jen jako krajní prostředek, kde jiné prostředky ekonomického nebo právního donucení nestačí (6). Probíhající transformace ekonomiky

přinesla řadu nových, i negativních fenomenů, které našly odraz v rozvoji dříve neznámé kriminality v hospodářské a majetkové oblasti. Je třeba vidět, že hospodářské zájmy nejsou chráněny jen v hlavě druhé, ale i v dalších hlavách zvláštní části trestního zákona, zejména v hlavě deváté, jestliže je tu výrazný prvek majetkové škody, a v hlavě první, pokud je úmysl poškodit ústavní zřízení nebo obranyschopnost republiky. V následující části uvádím některá ustanovení trestního zákona vymezující trestné činy hospodářské kriminality. Provedu výběr pouze ustanovení forem trestných činů, které v roce 2006 podle policejní statistiky byly nejvíce frekventované.

– § 118a - Neoprávněné provozování loterie a podobné sázkové hry

(1) Kdo neoprávněně provozuje loterii nebo podobnou sázkovou hru, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo*
- b) získá-li takovým činem značný prospěch.*

Jde o ustanovení, jehož definitivní podobu přinesla novela č. 290/1993 Sb (**27**). Postihuje pachatele, který neoprávněně provozuje loterii nebo podobnou sázkovou hru. Nová skutková podstata reaguje na fakt, že se rozmohlo provozování loterií a jiných podobných her načerno, bez příslušného povolení, přičemž provozovatelé takto získávají bez zdanění značně vysoké částky. Jde o různé nepovolené sázkové kanceláře, tomboly, ale i provozování hracích automatů apod.

– § 128 - Zneužívání informací v obchodním styku

(1) Kdo v úmyslu opatřit sobě nebo jinému výhodu nebo prospěch neoprávněně užije informace dosud nikoli veřejně přístupné, kterou získal z důvodu svého zaměstnání, povolání, postavení nebo své funkce a jejíž zveřejnění podstatně ovlivňuje rozhodování v obchodním styku, a uskuteční nebo dá podnět k uskutečnění smlouvy nebo operace na organizovaném trhu cenných papírů nebo zboží, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(2) Stejně bude potrestán, kdo jako pracovník, člen orgánu, společník, podnikatel nebo účastník na podnikání dvou nebo více podniků nebo organizací se stejným nebo podobným předmětem činnosti v úmyslu uvedeném v odstavci 1 uzavře nebo dá popud k uzavření smlouvy na úkor jedné nebo více z nich.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, získá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 pro sebe nebo jiného značný prospěch.

(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, získá-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 pro sebe nebo jiného prospěch velkého rozsahu.

Skutková podstata tohoto trestného činu byla zavedenou novelou č. 557/1991 Sb (27). Má zabraňovat využívání či zneužívání takových informací, které nejsou veřejně přístupné, a to osobou, která je získá v zaměstnání, povolání nebo ve funkci. Smysl této skutkové podstaty je třeba vidět v ochraně rovnosti subjektů na organizovaném trhu cenných papírů.

– § 147 - Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti

(1) Kdo jako plátce ve větším rozsahu nesplní svoji zákonnou povinnost za poplatníka odvést daň, pojistné na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění, nebo příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až osm let bude pachatel potrestán, získá-li činem uvedeným v odstavci 1 prospěch velkého rozsahu.

Trestný čin, zakotvený novelou č. 253/1997 Sb (3). Dopustí se jej plátce, který ve větším rozsahu nesplní svoji zákonnou povinnost za poplatníka odvést daň, pojistné na sociální zabezpečení nebo zdravotní pojištění nebo příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Důvodová zpráva k novele zdůrazňuje, že v souladu s ústavní zásadou vylučující trestní postih neschopnosti dostát svému finančnímu závazku se v této

skutkové podstatě postihuje jen jednání, kdy plátce (zaměstnavatel) zákonné srážky ve vztahu ke svým zaměstnancům provede a poškodí je tím, že je neodvede státu. Podle § 147a trestnost tohoto činu zaniká, jestliže pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek. Jde o zvláštní případ účinné lítosti.

Z praxe vyplynuly nedostatky této úpravy spočívající v tom, že tato skutková podstata používá dva termíny - plátce a poplatník. Pachatelem může být pouze plátce, ovšem v příslušných mimotrestních předpisech nejsou používány pojmy plátce a poplatník ve stejném smyslu.

- § 147a - Zvláštní ustanovení o účinné lítosti

Trestnost neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení, na zdravotní pojištění a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti (§ 147) zaniká, jestliže pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlašovat rozsudek.

- § 150 - Porušování práv k ochranné známce, obchodnímu jménu a chráněnému označení původu

(1) Kdo doveze, vyveze nebo uvede do oběhu výrobky nebo služby neoprávněně označované ochrannou známkou, k níž přísluší výhradní právo jinému, nebo známkou snadno s ní zaměnitelnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Stejně bude potrestán, kdo pro dosažení hospodářského prospěchu

a) neoprávněně užívá obchodní jméno nebo jakékoliv označení s ním zaměnitelné, nebo

b) uvede do oběhu výrobky neoprávněně opatřené označením původu, k němuž přísluší výhradní právo jinému, nebo označením původu snadno s ním zaměnitelným.

Novela č. 175/1990 Sb. pozměnila skutkovou podstatu v tom, že namísto

dřívějšího porušování práv k průmyslového vzoru se nově chrání porušování práv k obchodnímu jménu. Další novely v letech 1997 1999 upravily znění § 150 odst. tak, aby korespondovaly se zákonem o ochranných známkách. Další drobnou změnu ve znění skutkové podstaty provedla novela č. 191/1999 Sb (**3**).

– § 152 Porušování autorského práva, práv souvisejících s právem autorským a práv k databázi

(1) Kdo neoprávněně zasáhne do zákonem chráněných práv k autorskému dílu, uměleckému výkonu, zvukovému či zvukově obrazovému záznamu, rozhlasovému nebo televiznímu vysílání nebo databázi, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci bude pachatel potrestán,

a) získá-li činem uvedeným v odstavci 1 značný prospěch, nebo

b) dopustí-li se takového činu ve značném rozsahu.

Název trestného činu je stejný jako v původní úpravě, pokud však jde o jeho obsah, došlo k významným změnám novelami č. 175/1990 Sb., 290/1993 Sb. a 121/2000 Sb. (**3, 27**). Základní skutková podstata byla upravena tak, aby odpovídala terminologii užívané v autorském zákoně. Její znění bylo podstatně rozšířeno, takže nyní postihuje toho, kdo s dílem, které je předmětem ochrany práva autorského, nebo s výkonem výkonného umělce, zvukovým či obrazovým záznamem nebo rozhlasovým či televizním pořadem, které jsou předmětem práva příbuzného právu autorskému, neoprávněně nakládá způsobem, který přísluší autoru, výkonnému umělci, výrobcí zvukového či obrazového záznamu, rozhlasové či televizní organizaci nebo jinému nositeli těchto práv, nebo kdo jinak tato práva porušuje. Jasně je tím dáno na srozuměnou, že přísně bude stíháno i pořizování a rozšiřování tzv. pirátských nahrávek audio či video kazet, které se v poslední době rozšířilo.

– § 161 – Podplácení

(1) Kdo jinému v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo způsobit jinému značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek, nebo
b) spáchá-li takový čin vůči veřejnému činiteli.

Novela č. 96/1999 Sb. u tohoto trestného činu přinesla obdobnou změnu jako v případě § 160 – Přijímání úplatku, když doplnila odstavec 2, dle něhož bude nyní možno přísněji potrestat pachatele, který čin spáchal v úmyslu opatřit sobě nebo jinému značný prospěch nebo způsobit jinému značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek **(3, 27)**.

– § 162a - Společné ustanovení

(1) Úplatkem se rozumí neoprávněná výhoda spočívající v přímém majetkovém obohacení nebo jiném zvýhodnění, které se dostává nebo má dostat uplácené osobě nebo s jejím souhlasem jiné osobě, a na kterou není nárok.

(2) Veřejným činitelem podle § 160 až 162 se vedle osoby uvedené v § 89 odst. 9 rozumí též jakákoliv osoba zastávající funkci

a) v zákonodárném nebo soudním orgánu nebo v orgánu veřejné správy cizího státu, nebo

b) v podniku, v němž má rozhodující vliv cizí stát, nebo v mezinárodní organizaci vytvořené státy nebo jinými subjekty mezinárodního práva veřejného, pokud je s výkonem takové funkce spojena pravomoc při obstarávání věci obecného zájmu a trestný čin byl spáchán v souvislosti s touto pravomocí.

Toto ustanovení bylo vloženo novelou z roku č. 96/1999.Sb **(3)**. Tato úprava

byla vyvolána potřebou souladu s Úmluvou o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích (rozšíření působnosti trestního zákona i na osoby v postavení zahraničních veřejných činitelů) a požadavkem právní jistoty (legální definice pojmu úplatek). Věcný obsah definice úplatku odpovídá obsahu tohoto pojmu, jak jej vymezovala konstantní judikatura.

– § 163 - Zvláštní ustanovení o účinné lítosti

Trestnost podplácení (§ 161) a nepřímého úplatkářství (§ 162) zaniká, jestliže pachatel úplatek poskytl nebo slíbil jen proto, že byl o to požádán, a učinil o tom dobrovolně bez odkladu oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu.

– § 181a, § 181b - Ohrožení životního prostředí

– § 181a

(1) Kdo úmyslně znečistí nebo jiným způsobem poškodí půdu, vodu, ovzduší, les nebo jinou složku životního prostředí tím, že poruší předpisy o ochraně životního prostředí nebo předpisy o ochraně a využívání přírodních zdrojů a na větším území, na zvláště chráněném území nebo ve vodním zdroji, u něhož je stanoveno ochranné pásmo, ohrozí společenstva nebo populace volně žijících živočichů nebo planě rostoucích rostlin (poškození životního prostředí), nebo

- kdo úmyslně poškození životního prostředí zvýší nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění,

- bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 opětovně,

b) způsobí-li takovým činem trvalé nebo dlouhodobé poškození životního prostředí, nebo

c) způsobí-li takovým činem poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 poškození zvláště chráněného území nebo vodního zdroje, u něhož je stanoveno ochranné pásmo tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro zvláštní ochranu takového území, nebo

b) způsobí-li takovým činem poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve velkém rozsahu.

– § 181b

(1) Kdo z nedbalosti způsobí nebo zvýší poškození životního prostředí (§181a) anebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo uloženou mu podle zákona,

b) způsobí-li takovým činem trvalé nebo dlouhodobé poškození životního prostředí, nebo

c) způsobí-li takovým činem poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 poškození zvláště chráněného území nebo vodního zdroje, u něhož je stanoveno ochranné pásmo tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro zvláštní ochranu takového území, nebo

b) způsobí-li takovým činem poškození životního prostředí, k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve velkém rozsahu.

Jde o nový trestný čin zakotvený novelou č. 159/1989 Sb. ze dne 13. 12. 1989 a zčásti pozměněn novelou č. 175/1990 Sb a č. 134/2002 Sb (**27**). Ochrana životního prostředí je koncipována zcela nově. Jeho ohrožení je kvalifikováno jako zvláštní případ obecného ohrožení. Trestný je ten, kdo úmyslně nebo z nedbalosti vydá životní prostředí

v nebezpečí závažného poškození tím, že poruší předpisy o ochraně životního prostředí a hospodaření s přírodními zdroji.

– § 248 – Zpronevěra

(1) Kdo si přisvojí cizí věc, která mu byla svěřena, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu nikoli malou.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako osoba, která má zvlášť uloženu povinnost hájit zájmy poškozeného, nebo

b) spáchá-li takový čin jako člen organizované skupiny, nebo

c) způsobí-li takovým činem značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek.

(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.

V základní skutkové podstatě byl termín „přivlastní si“ nahrazen termínem „přisvojí si“, neboť předchozí úprava byla v rozporu se zásadou, že do vlastnictví nelze věc získat trestným činem. Zcela nově je upravena stupnice majetkových škod způsobených zpronevěrou - od škody nikoli nepatrné až po škodu velkého rozsahu. Tyto pojmy nyní přesně vymezuje § 89 odstavec 11. Změny zde byly provedeny novelami č. 175/1990 Sb., 557/1991 Sb. a č. 290/1993 Sb (27).

– § 249b - Neoprávněné držení platební karty

Kdo si neoprávněně opatří nepřenositelnou platební kartu jiného, identifikovatelnou podle jména nebo čísla, nebo předmět způsobilý plnit její funkci, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta, nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

Další nový trestný čin zakotvený novelami č. 290/1993 Sb. a 253/1997 Sb (3). Důvodová zpráva k první z výše uvedených novel konstatuje, že v poslední době se stejně jako v řadě jiných států i u nás rozmáhá trestná činnost spojená s neoprávněným nakládáním s platebními kartami. V zájmu zvýšené ochrany před touto činností, což doposud nebylo, byla do trestního zákona zařazena samostatná skutková podstata postihující neoprávněné opatření si nepřenosné platební karty jiného, identifikovatelné podle jména nebo čísla, nebo předmětu způsobilého plnit její funkci. Důvodová zpráva ke druhé novele, která znění skutkové podstaty upřesnila, dodává, že předmětem ochrany jsou pouze platební karty vydávané bankou, nebo platební karty, jejichž vydání je podmíněno existencí bankovního účtu, případně platební karty, které svým držitelům umožňují čerpat poměrně vysoký úvěr. Takovými jsou nepřenositelné platební karty identifikovatelné podle jména nebo čísla.

Platebními kartami nejsou karty identifikační, telefonní nebo zákaznické. Nedostatek této úpravy spočívá v tom, že zákonodárce poskytuje zvýšenou ochranu pouze platebním kartám a nikoliv vkladním knížkám, jejichž odcizení má prakticky stejné důsledky jako odcizení platební karty.

= § 250 – Podvod

(1) Kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobod až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu nikoli malou.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo
b) způsobí-li takovým činem značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek.

(4) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobil-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.

Podvod patří mezi nejčastější trestné činy, vyskytující se před našimi soudy.

Novou formulaci skutkové podstaty přinesly novely č. 175/1990 Sb., 557/1991 Sb. a č. 253/1997 Sb. **(3)**. Rovněž ohledně tohoto trestného činu, obdobně jako u zpronevěry, lze v mnohém odkázat na výklad provedený u trestného činu krádeže, což se opět týká zejména vymezení pojmu majetkové škody a její výše a trestních sazeb. Za zvláštní zmínku stojí vysvětlení změny provedené novelou č. 253/1997 Sb. Dosavadní ustanovení o trestném činu podvodu vyžadovalo, aby pachatel sebe nebo jiného obohatil tím, že někoho uvedl v omyl, tedy jednal aktivně, nebo něčího omylu využil, tedy věděl, že druhá strana v omylu jedná. Toto vědomí pachatele bylo nutno prokazovat, což bylo někdy obtížné. Nyní k trestnosti postačí, že pachatel zamlčí podstatné skutečnosti a způsobí tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou. Nový znak tohoto trestného činu - zamlčení podstatné skutečnosti - je možné označit za zvláštní případ uvedení v omyl o objektivním stavu. Podmínky trestnosti podvodu se tak podstatně rozšiřují **(3)**.

K trestným činům podvodu podle § 250, zpronevěry podle § 248 a krádeže podle § 247 je namístě ještě souhrnně uvést, že podle právní úpravy před listopadem 1989 u žádného z těchto trestných činů nebyl ve skutkové podstatě zahrnut kvalifikační znak způsobení „škody velkého rozsahu“ a nejvyšší možná sazba u těchto trestných činů byla pouze v rozpětí od dvou do osmi let, bez ohledu na to, jak vysoká škoda byla trestnou činností způsobena. Naproti tomu ve skutkové podstatě trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132, ve které byl kvalifikační znak způsobení „škody velkého rozsahu“ obsažen, byla trestní sazba stanovena v rozpětí do osmi do patnácti let odnětí svobody, tedy podstatně vyšší. V této ničím neodůvodněné právní úpravě trestných činů proti majetku se rovněž zračila zvýšená ochrana tzv. socialistického vlastnictví oproti vlastnictví osobnímu či soukromému. Jak již bylo uvedeno, zmíněný rozpor byl odstraněn novelou č. 175/1990 Sb. a nejvyšší sazba za majetkové trestné činy podle § 247, 248 a 250 byla jednotně stanovena v rozpětí od pěti

do dvanácti let odnětí svobody. Stejnou sazbou jsou ohroženy i nově vytvořené trestné činy pojistného podvodu podle § 250a a úvěrového podvodu podle § 250b.

Další důležitý znak skutkové podstaty těchto trestných činů, že pachatel spáchal trestný čin jako člen organizované skupiny, byl před novelizacemi obsažen pouze ve skutkové podstatě trestného činu krádeže. Novelou č. 557/1991 Sb. byl pak zahrnut i do skutkových podstat trestných činů zpronevěry a podvodu (3).

– § 250a - Pojistný podvod

(1) Kdo při sjednávání pojistné smlouvy nebo při uplatnění nároku na plnění z takové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody a na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Stejně bude potrestán, kdo úmyslně vyvolá pojistnou událost, nebo kdo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje v úmyslu zvýšit vzniklou škodu.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 na cizím majetku škodu nikoliv malou.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny,
b) způsobí-li takovým činem na cizím majetku značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek.

(5) Odnětím svobody na pět a dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 na cizím majetku škodu velkého rozsahu.

Pojistného podvodu se dopustí, kdo při sjednávání pojistné smlouvy nebo uplatnění nároku na plnění z takové smlouvy uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, anebo kdo úmyslně vyvolá pojistnou událost nebo stav vyvolaný pojistnou událostí udržuje, v úmyslu zvýšit vzniklou škodu. Speciální skutková podstata pojistného podvodu byla zařazena do trestního zákona novelou č. 253/1997 Sb. a doplňuje obecnou skutkovou podstatu podvodu podle § 250 tr.

Zákona (27). U základní skutkové podstaty se nevyžaduje způsobení škody na majetku, k trestnosti postačí nepravdivé uvedení (resp. zatajení) relevantních údajů pro pojistnou smlouvu, anebo samotné způsobení pojistné události či její udržování v úmyslu vzniklou škodu zvýšit.

– § 250b - Úvěrový podvod

(1) Kdo při sjednávání úvěrové smlouvy či v žádosti o poskytnutí subvence nebo dotace uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.

(2) Stejně bude potrestán, kdo bez souhlasu věřitele nebo jiné oprávněné osoby použije úvěr, subvenci nebo dotaci na jiný než určený účel.

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta nebo peněžitým trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu nikoliv malou.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 nebo 2 jako člen organizované skupiny, nebo
b) způsobí-li takovým činem značnou škodu nebo jiný zvlášť závažný následek.

(5) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu.

Úvěrový podvod záleží v tom, že pachatel při sjednávání úvěrové smlouvy či v žádosti o poskytnutí subvence nebo dotace uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, nebo bez souhlasu věřitele nebo jiné oprávněné osoby použije úvěr, subvenci nebo dotaci na jiný než určený účel.

Pojistný podvod a úvěrový podvod jsou nové, speciální skutkové podstaty podvodu, vytvořené novelou č. 253/1997 Sb (5, 27). Charakteristickým znakem obou nových ustanovení je okolnost, že u základních skutkových podstat těchto trestných činů se nevyžaduje, aby pojistným nebo úvěrovým podvodem byla již způsobena škoda (jako je tomu u skutkové podstaty trestného činu podvodu podle § 250). Způsobení škody je

ovšem jedním ze znaků kvalifikovaných skutkových podstat pojistného i úvěrového podvodu. K trestnosti podle základních skutkových podstat postačí, že pachatel uvede nepravdivé informace, nebo takové informace zatají či hrubě zkreslí nebo použije úvěr (dotaci, subvenci) na jiný než určený účel.

Důvodová zpráva k novele č. 253/1997 Sb. mimo jiné uvedla, že doplněním ustanovení o trestném činu podvodu se sleduje rozšíření trestního postihu na další formy podvodného jednání, které sice je trestné již podle stávající právní úpravy, ale zpravidla se neprokáže. Stávající skutková podstata trestného činu podvodu totiž vyžaduje, aby pachatel měl podvodný úmysl již v době, kdy začne naplňovat objektivní stránku tohoto trestného činu. Pokud např. úmysl „podvést“ získá až v průběhu takového jednání nebo dodatečně, uvedeného trestného činu se nedopustí, ačkoliv výsledek a subjektivní vztah pachatele k němu je stejný. Ukázalo se, že k postihu všech forem protiprávního jednání nedostačuje „obecná“ skutková podstata trestného činu podvodu podle § 250, která zahrnuje pouze jednání, kde již vznikla majetková újma. Nové skutkové podstaty míří na případy, kdy se pachatel dopouští jednání, které k podvodnému obohacení teprve směřuje, i když v praxi patrně půjde o postih hlavně těch případů, kdy jednáním pachatele byla způsobena škoda nebo se ji pachatel pokusil způsobit **(3)**.

– § 250c - Provozování nepoctivých her a sázek

(1) Kdo provozuje peněžní nebo jinou podobnou hru nebo sázku, jejíž pravidla nezaručují rovné možnosti výhry všem účastníkům, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, získá-li činem uvedeným v odstavci 1 značný prospěch.

Tato nová skutková podstata byla zařazena do trestního zákona novelou č. 557/1991 Sb. jakožto reakce na značné rozšíření různých nepoctivých her a sázek (tzv. počítačových her, řetězových her, či v minulých letech oblíbených tzv. skořápek apod.). Novelou č. 253/1997 Sb. byl tento nový trestný čin zahrnut pod § 250c **(1)**.

– § 256 - Poškození věřitele

(1) Kdo i jen částečně zmaří uspokojení svého věřitele tím, že

- a) zničí, poškodí, zatají, zcizí, učiní neupotřebitelnou nebo odstraní část svého majetku,*
- b) předstírá nebo uzná neexistující právo nebo závazek,*
- c) svůj majetek zdánlivě zmenšuje, nebo*
- d) v řízení před soudem odmítne splnit zákonnou povinnost učinit prohlášení o svém majetku nebo o majetku právnické osoby, za kterou je oprávněn jednat, nebo v takovém prohlášení uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.*

(2) Stejně bude potrestán, kdo i jen částečně zmaří uspokojení věřitele jiné osoby tím, že

- a) zničí, poškodí, zatají, zcizí nebo odstraní část majetku dlužníka, nebo*
- b) k majetku dlužníka uplatní neexistující právo nebo pohledávku.*

(3) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značnou škodu.

(4) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu.

Objektem tohoto trestného činu je právo věřitele na uspokojení své pohledávky, kterou má vůči dlužníkovi. Skutková podstata zahrnuje dvě formy jednání: jednak poškození vlastního věřitele (§ 256 odst. 1), jednak poškození cizího věřitele (§ 256 odst. 2). Pozměněna byla novelami č. 290/1993 Sb. a č. 253/1997 Sb. **(27)**.

Skutková podstata byla doplněna tak, že zahrnuje i jednání spočívající v odmítnutí pachatele splnit zákonnou povinnost učinit před soudem úplné a pravdivé prohlášení o svém majetku nebo o majetku právnické osoby, za kterou je oprávněn jednat, nebo v takovém prohlášení uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje. Takto doplněná skutková podstata (§ 256 odst. 1 písm. d) navazuje na úpravu postupu soudu ve výkonovacím řízení podle občanského soudního řádu. Nesplnění takové povinnosti nebo nepravdivé nebo zkreslené prohlášení, učiněné v úmyslu zmařit alespoň zčásti pohledávku věřitele, je nyní trestné **(3)**.

- § 256a - Zvýhodňování věřitele

(1) Kdo jako dlužník, který není schopen plnit své splatné závazky, zmaří, byť i jen částečně, uspokojení svého věřitele tím, že zvýhodní jiného věřitele, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 značnou škodu.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.

Nová skutková podstata přijatá novelou č. 557/1991 Sb., č. 290/1993 Sb., trestá dlužníka, který není schopen plnit své splatné závazky a zmaří, byť i jen částečně, uspokojení svého věřitele tím, že zvýhodní jiného věřitele **(1)**. Důvodová zpráva k tomu dodává, že zvýhodňování věřitele (nadržování věřiteli) pojmově předpokládá mnohost věřitelů a platební neschopnost dlužníka. Na rozdíl od poškozování věřitele se celkový stav jmění dlužníka nemění, ale jeho jmění je použito k uspokojení věřitelů nerovnoměrně **(3)**.

• § 256c - Předlužení

(1) Kdo, byť i z vědomé nedbalosti [§ 5 písm. a)], si přivodí předlužení tím, že

- a) činí vydání hrubě nepřiměřená svým majetkovým poměrům,*
- b) spravuje svůj majetek způsobem, který neodpovídá zákonem mu uloženým nebo smluvně převzatým povinnostem nebo je s nimi v hrubém nepoměru,*
- c) užívá poskytnutý úvěr v rozporu nebo hrubém nepoměru s jeho účelem,*
- d) poskytuje ze svého majetku půjčky nebo úvěry jiným osobám, ač to je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, nebo*
- e) učiní nad rámec obvyklého podnikatelského rizika obchod nebo operaci, která nenáleží k jeho pravidelné podnikatelské činnosti nebo je v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem.*

(2) Stejně bude potrestán kdo, byť i z vědomé nedbalosti § 5 písm. a)], ač ví, že je předlužen, přijme nový závazek nebo zřídí zástavu.

(3) Odnětím svobody až na tři roky bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 značnou škodu.

(4) Odnětím svobody na šest měsíců až pět let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 nebo 2 škodu velkého rozsahu.

Tato nová skutková podstata zavedená novelou č. 105/2000 Sb. kriminalizuje jednání záležející v zadlužování přesahujícím majetkové možnosti dlužníka. Ve svých důsledcích takovéto lehkomyšlné jednání dlužníka poškozuje věřitele.

– § 257a - Poškození a zneužití záznamu na nosiči informací

(1) Kdo získá přístup k nosiči informací a v úmyslu způsobit jinému škodu nebo jinou újmu nebo získat sobě nebo jinému neoprávněný prospěch

a) takových informací neoprávněně užije,

b) informace zničí, poškodí, změní nebo učiní neupotřebitelnými, nebo

c) učiní zásah do technického nebo programového vybavení počítače nebo jiného telekomunikačního zařízení,

bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo

b) způsobí-li takovým činem značnou škodu nebo získá-li sobě nebo jinému značný prospěch.

(3) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu nebo získá-li sobě nebo jinému prospěch velkého rozsahu.

Novelou č. 557/1991 Sb. byla zařazena tato zcela nová skutková podstata, která odráží vývoj techniky a její používání v praxi (27). Chrání informace obsažené na nosiči

informací. Obsahuje tři alternativy jednání, jimž je společné, že pachatel získá přístup k nosiči informací a možnost s informacemi nějak nakládat, např. získat je, změnit či je zničit apod. Poslední novela č. 134/2002 Sb., byla proveden k 30.6. 2002.

1.5. Evropská unie a české právo

Integrační procesy v Evropě jsou starého data. Významným počinem evropské integrační politiky v poválečném období bylo založení Rady Evropy v roce 1946. V současné době tato mezinárodní organizace zahrnuje 41 členských států, mezi nimiž je i České republika. Členy Rady Evropy jsou rovněž všechny členské státy Evropské unie. Jejím základním cílem je především dosáhnout užší jednoty mezi evropskými státy, prosazovat a uskutečňovat principy parlamentní demokracie a právního státu. Středem pozornosti zůstává ochrana lidských práv. Významnou součástí její činnosti je harmonizace právních řádů členských zemí a mezinárodní zákonodárství na některých úsecích. Rozsáhlou činnost Rady Evropy dokumentují mnohá doporučení adresovaná členským státům a desítky evropských smluv a úmluv, vztahujících se k různým oblastem vzájemných vztahů.

Poválečný proces integrace Evropy vyvrcholil v roce 1993 ustanovením Evropské unie. V současné době sdružuje 25 členských států a stala se nevýznamnějším krokem k budoucí sjednocené Evropě. Česká republika požádala o přistoupení k Evropské unii v lednu 1996. Vyjednávací proces byl završen podepsáním smlouvy o přistoupení, která vstoupila v platnost 1. května 2004. Tímto dnem se Evropská unie rozšířila o 10 přistupujících evropských zemí, včetně České republiky (26).

Evropská rada jako vrcholný orgán EU, již v roce 1993 formulovala tři základní věcné předpoklady vzniku členství v EU

- a) Stabilní politický systém zajišťující demokracii, právní stát, lidská práva a práva národnostních menšin.
- b) Fungující, konkurenceschopnou ekonomiku.

c) Schopnost převzít veškeré souhrnné právo EU a zajistit jeho náležitou aplikaci a vymahatelnost.

V souladu s posledně uvedeným věcným předpokladem probíhá proces sbližování (tzv. aproximace) práva České republiky a právem EU, který je třeba chápat jako prioritní a naléhavý úkol. České právní předpisy byly postupně uvedeny v soulad s právem EU, což je jednou z podmínek členství v Evropské unii. Prakticky to znamená, že vnitrostátní právní řád musel být v den přijetí plně kompatibilní s právem Evropské unie.

Orgány Evropské unie, Rady Evropy a také Organizace spojených národů přijaly řadu mezinárodních dokumentů, bezprostředně se dotýkajících trestního práva. Mnohé z těchto dokumentů se zabývají trestněprávní ochranou ekonomiky, bojem proti ekonomické kriminalitě a problematikou související s ekonomickou kriminalitou.

Mezi významné z těchto dokumentů patří:

- Úmluva EU o ochraně finančních zájmů Evropských společenství ze dne 26.7. 1995.
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 28.5. 2001 o potírání podvodů a padělání bezhotovostních platebních prostředků.
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 27.1. 2003 o ochraně životního prostředí trestním právem.
- Rámcové rozhodnutí Rady EU ze dne 26.6. 2001 o praní špinavých peněz, identifikaci, vysledování, zmrazení, zadržení a zabavení prostředků a výnosů z trestné činnosti.
- Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu (dokument Rady Evropy ze dne 8.11. 1990). Česká republika úmluvu podepsala a vyhlásila ji ve Sbírce zákonů pod č. 33/1997 Sb.

Poslední dva zmiňované dokumenty byly promítnuty do našeho zákonodárství skutkovou podstatou trestného činu legalizace výnosů z trestné činnosti podle § 252a trestního zákona. Stalo se tak jeho novelou č. 134/2002 Sb.

- Trestněprávní úmluva o korupci (dokument Rady Evropy ze dne 27.1. 1999).
- Úmluva Organizace spojených národů proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

(26). Po projednání Valným shromážděním OSN podepsána na konferenci v italském Palermu v prosinci 2000.

1.6. Forenzní psychologie

Forenzní psychologie je aplikovaná psychologická disciplína, která se zabývá chováním a prožíváním lidí v situacích regulovaných právem, především pak právem trestním. Výraz forenzní je odvozen z latinského slova „forum“ tržiště či náměstí, kde se odehrával veřejný život včetně soudních pří. Forenzní psychologie zastřešuje veškeré aplikace psychologie v oblasti práva:

- 1) Snaží se prozkoumat souvislosti mezi vnímáním, zapamatováním apod. na straně jedné a přesností výpovědi na straně druhé.
- 2) Zajímá ji chování a prožívání člověka, který je v roli toho, kdo právo vykonává (soudce, znalec) a toho kdo je právu podrobován (podezřelý, obviněný).
- 3) Je pro ni charakteristická těsná vazba na právní vědy (trestní právo, kriminalistika).

1.6.1. Psychologické profilování neznámého pachatele

Vliv vzrůstu deliktů, kdy pachatel útočí na neznámou oběť- tzv. nevztahové delikty, vyžaduje zcela jiný styl detektivního uvažování než u deliktů vztahových. Do vyšetřovací praxe vstupuje psychologické profilování. Je to jeden z nejznámějších instrumentů pro analýzy složitých případů. Původně bylo vypracováno FBI pro delikty sexuálního násilí a vraždy a dále pro bombové atentáty, braní rukojmích, vydírání a únosy. Jedná se o poměrně nový přístup, který vznikl v USA výsledkem behaviorismu, což je postup, při kterém psycholog využívá svých odborných znalostí o chování a prožívání člověka k tomu, aby určil pravděpodobný obraz neznámého pachatele

trestného činu. Zkoumá stopy, které po sobě pachatel zanechal (výsledky jeho chování, způsob spáchání tr. činu). Způsob spáchání představuje psychologicky nejbohatší zdroj údajů pro profilování pachatele. Z trestného činu se vysuzují pravděpodobné charakteristiky neznámého pachatele (rukopis pachatele, kterým se odlišuje). Neexistuje však jednotná metodika postupu ani všeobecně platná teorie.

Při profilování obecně používáme dva principy uvažování:

- 1) Celostní přístup - dle zásady dobrého celku - každý zjištěný detail musí korespondovat s celkovým vyzněním či závěrem profilu, je-li zjištěn nový poznatek (nový trestný čin, projev pachatele) nutno ověřit, zda-li zapadá do stávajícího profilu **(10)**.
- 2) Pluralitní přístup - možno volit mezi množstvím teoretických koncepcí, které aplikuje jako schéma výkladu na konkrétní trestnou činnost **(10)**.

Utváření výsledného profilu:

- 1) JAK byl čin spáchán – analýza „primárních“ dat (položení místa činu, kriminalisticky zajištěné stopy, pitevní protokoly, výpovědi osob...)
-behaviorální analýza místa činu: jak se událost stala, jak se pachatel choval, co se dělo, jak se asi chovala oběť...
- 2) PROČ byl spáchán – úvahy o vnitřním prožívání neznámého pachatele, pohnutky pachatele k činu (jak se choval před činem, co při něm cítil...).
- 3) KDO čin spáchal – směřuje k utvoření profilu (pravděpodobné charakteristiky + důležité údaje k jeho osobě – povolání, společenský status...).

-expert zpracovává dostupné údaje dle tohoto postupu **(10)**.

Každé psychologické profilování má své vlastní teorie (slouží jako vodítka pro vytvoření profilu v daném případě) a pro profilování se používají dva typy deliktů:

A) organizované delikty – čin byl připravován, volba oběti, místa, naaranžovaná scéna,

pravidla při páčání...

B) dezorganizované delikty – scéna je ledabylá, náhodná, náhlá, oběť překvapena i sexuální aspekty (tělo na místě činu, zbraň též...)

– místo činu je rozhodující pro určení, zda jde o organizovaný či dezorganizovaný delikt

Typy pachatelů:

A) dezorganizovaný pachatel – asociální osobnost, podprůměr inteligence, nekomunikativní, špatný sexuální život, často špatné dětství...

B) organizovaný pachatel – vyšší inteligence, vyšší status, sociálně i sexuálně akční, činu často předchází stres, útok ovládá, po deliktu je schopen činit „zakrývací opatření“.

Profil neznámého pachatele je výsledkem interpretačního schématu, ze kterého můžeme určit pravděpodobný věk, pohlaví, rodinný stav, odhad sociálních vazeb, dosažené vzdělání a úroveň rozumových schopností, zaměstnání či profesionální orientaci. Profilování však není vhodné pro všechny druhy trestných činů (vloupání, krádež, zpronevěra...) a naopak např. u násilných trestných činů se hodí (rituální vraždy, znásilnění, přítomnost sadismu) (7) .

Osobnost pachatele je jedním z klíčových témat kriminalistické psychologie, má různá hlediska zkoumání: *struktura osobnosti* (psychologické charakteristiky

jedince)

dynamika osobnosti (výklad chování a prožívání člověka)

vývoj osobnosti (jak vznikají konkrétní vlastnosti

osobnosti)

poznávání osobnosti...

– každý výzkum kriminality se problematikou osobnosti zabývá:

– kriminální osobnost - popis a výklad charakteristik a zvláštností jedinců (pachatelů)

– kriminalistická psychologie se zajímá o:

1) Jak dospívá jedinec k připravenosti jednat kriminálním způsobem (jaké pochody a vlastnosti uvozují trestnou činnost).

2) Zda se pachatelé odlišují od nepachatelů určitými psychickými zvláštnostmi (jaké jsou to vlastnosti).

Nejčastějšími prvky psychologického profilu pachatele jsou:

- A) pravděpodobné pohlaví pachatele
- B) jeho přibližný věk
- C) rodinný stav
- D) úroveň vzdělání a předpokládaná úroveň inteligence
- E) obecně zaměstnání
- F) stupeň sexuální zralosti
- G) kriminální minulost
- H) bydliště, přibližně ke vztahu k místu činu
- I) pravděpodobnou reakci na vyšetřování
- J) pravděpodobnost opakování deliktu

Psychologické profilování se dnes již opírá o vlastní teoretické zázemí. Jde o teoretické koncepce, které se uplatňují speciálně při postupu profilování a slouží jako vodítko pro vytvoření profilu v konkrétním řešeném případě. Příkladem je zvláštní klasifikace deliktů a z ní vytvořená typologie neznámého pachatele. Pro tyto účely se rozlišují dva základní typy deliktů, které byly popsány výše, jedná se o organizovaný delikt a dezorganizovaný delikt.

Profilování pachatele v oblasti hospodářské kriminality je však velmi obtížné, neboť nemáme dostatek informací týkajících se spáchaného skutku, vztahujících se k osobě pachatele. Charakterizovat rysy takových pachatelů je tedy prakticky nemožné. Naproti tomu se osobnostní rysy pachatele výrazně projeví při vlastním vyšetřování, kdy půjde o subjektivní, psychický vztah pachatele ke spáchanému trestnému činu a jeho následkům (7,9).

2. Cíl práce a hypotézy

Cílem diplomové práce je v souhrnu popsat, přiblížit a formulovat určitým způsobem charakterizovat osobnost pachatele hospodářské trestné činnosti. S tím je současně spojeno vydefinování některých pojmů z oblasti této problematiky.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou, která nabízí částečný přehled vývoje trestního zákona č. 140/1961 Sb., se zaměřením na oblast hospodářské kriminality. Praktická část je zaměřena na posouzení a vyhodnocení dotazníkové metody a vyhotovení závěru vyplývajícího z těchto poznatků.

Cílem práce je rovněž předložit čtenáři či zájemci o tuto problematiku základní poznatky o hospodářské kriminalitě a nabídnout seznam literatury, ze které je možné čerpat další hlubší informace.

V souvislosti s cíli práce a na základě studia odborné literatury a statistických údajů byl stanoven následující hypotézy:

H₁: Pachatelem hospodářské trestné činnosti je osoba společensky dobře situovaná.

H₂: S vyšším stupněm vzdělání pachatele roste i důmyslnost spáchaného deliktu, tedy roste výše způsobené škody.

3. Metodika

3.1. Metodika sběru dat

K získání dat důležitých pro dosažení stanovených cílů a vyhodnocení hypotéz byla použita metoda dotazování – z části provedená formou dotazníků, a z části formou standardizovaného rozhovoru (4). Tyto metody patří k základní technice sběru dat ve standardní aktivitě kvantitativního výzkumu (20,24). Před uskutečněním rozhovorů jsem si vypracovala dotazník, vypracovaný v jednom provedení, který obsahoval 15 otázek zaměřených především na osobnostní a charakterové rysy pachatelů hospodářské kriminality, jejich zázemí, jak rodinné, tak pracovní, jejich motivy vedoucí ke spáchání deliktu, oblast vzdělání a oblast, na kterou byl směřován jejich zájem, tedy poškození. Stejně otázky obsahoval i dotazník, který jsem rozeslala. Odpovědi jsem si zaznamenávala do předem vytvořené tabulky a dále jsem si zaznamenávala poznatky získané během osobních rozhovorů. Ve většině případů byly v dotazníku pokládány formy přímých uzavřených a polootevřených otázek (24). Dále bylo využito analýzy statistických údajů, zejména statistik Policie České republiky a dále analýza tisku a zdrojů na internetu jako pomocný pramen informací.

3.2. Charakteristika cílového souboru

Cílový soubor byl tvořen šedesáti policisty pracujícími na oddělení hospodářské kriminality služby kriminální policie a vyšetřování okresních policejních ředitelství Jihočeského kraje a dvaceti policisty pracujícími na oddělení hospodářské kriminality služby kriminální policie a vyšetřování Policie České republiky Správy Jihočeského kraje v Českých Budějovicích. Věkové složení respondentů bylo v rozpětí od 28 do 59 let, z tohoto počtu bylo deset žen, zbytek tvořili muži. Výzkum byl proveden v měsících

září roku 2006 až leden 2007. Sledovaným obdobím pro rozsah zkoumání bylo stanoveno rozmezí let 2000 až 2005, aby bylo možné ze sledovaného a dostupného vzorku vytvořit dostatečný soubor dat k objektivnějšímu posouzení celé problematiky. V rámci výzkumu bylo rozesláno 70 dotazníků, vráceno jich bylo rovněž 70, tedy 100% návratnost. Během výzkumu bylo provedeno deset standardizovaných rozhovorů, především s policisty pracujícími na úseku hospodářské kriminality služby kriminální policie a vyšetřování Správy Jihočeského kraje v českých Budějovicích.

Nakonec byly veškeré získané poznatky a informace ze studia literatury shrnuty a zpracovány tak, jak jsou uvedeny v této části práce.

4. Výsledky

V této kapitole uvádím jednotlivé výsledky získané na základě vyhodnocení dotazníků a odpovědí zaznamenaných na mnou kladené otázky při rozhovorech vedených s policisty. Dále uvedu výsledky, které jsem zjistila při rozboru statistických údajů Policie ČR.

V těchto výsledcích uvádím výsledky šetření pouze pro region jižních Čech. Na úvod je možná vhodné zmínit se o tom, jaké trestné činy jsou hodnoceny jako hospodářská kriminalita podle policejních statistik. Trestné činy hospodářské jsou obsaženy v hlavě druhé zvláštní části trestního zákona. Hospodářské zájmy jsou však chráněny i v jiných hlavách zvláštní části, zejména v hlavě deváté, jestliže je tu výrazný prvek majetkové škody.

V období od roku 1989 do roku 2006 byl platný trestní zákon mnohokrát novelizován a doznal podstatných změn, z nichž se značná část týkala právě trestných činů postihujících ekonomickou kriminalitu. Nové a nové dílčí novelizace však zhoršují úroveň právního řádu jako celku. Trestní kodexy jsou v důsledku častých a rozličných dílčích změn a doplnění zahlceny a působí nekonzistentně. V souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie probíhá proces sblížování práva České republiky s právem Evropské unie. Týká se celého právního řádu, včetně práva trestního. V tomto směru již byly příslušné novely stávajícího trestního zákona přijaty a některé další jsou připraveny.

Dotazník vyplnilo celkem sedmdesát mužů a deset žen ve věkovém rozmezí od 28 do 59 let. Průměrný počet odsloužených let v rámci složek Policie České republiky byl u sledovaného souboru v průměru 14 let. Z toho na úseku vyšetřování a odhalování hospodářské kriminality odsloužili policisté v průměru jedenáct let. Můžeme hovořit o tom, že se jedná o pracovníky s velkým rozsahem zkušeností.

Na otázku č. 1 „*Setkáváte se při vyšetřování hospodářské kriminality pouze s pachateli z ČR nebo tuto skupinu tvoří i jiní státní příslušníci?*“ odpovědělo 99 procent dotazovaných policistů, že se při své činnosti setkávají především s pachateli, kteří mají české státní občanství. Cizinci páchající v regionu hospodářskou kriminalitu se objevují

jen zřídka. Ve srovnání s celorepublikovým průměrem, kde cizinci tvořili skupinu pachatelů podílejících se na hospodářské trestné činnosti ve složení: 5% muži a 3,8% ženy, z celkových počtů evidovaných pachatelů této trestné činnosti, je to zhruba odpovídající poměr v provedeném zjištění.

Otázka č. 2 zněla „*Jakou věkovou hranici nejčastěji tvoří pachatelé hospodářské kriminality*“? Procentuální zastoupení odpovědí dokládá tabulka č. 1.

Tabulka č. 1 – Věkové složení pachatelů hospodářské kriminality

	nezletilí	mladiství	18-30 let	30-40 let	40-50 let	50-60 let	nad 60 let
Zastoupení v %	3%	8%	50%	24%	13%	2%	0%

Zdroj: vlastní výzkum

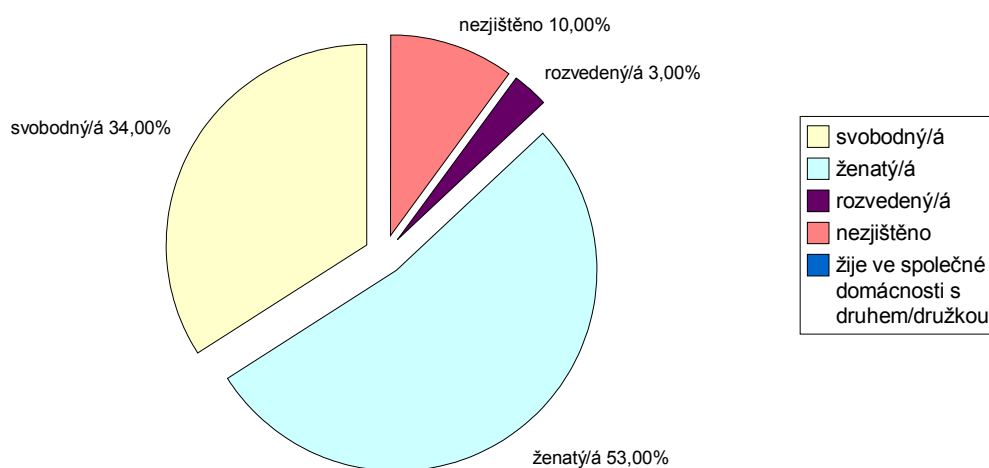
Z tabulky je zřejmé, že jednu polovinu všech pachatelů tvoří osoby ve věku od 18 do 30 let a téměř druhou polovinu pachatelů pak tvoří osoby starší 30 let. Můžeme tedy obecně konstatovat, že trestná činnost v oblasti ekonomické kriminality je podle názoru policejních specialistů vyšetřujících tuto problematiku doménou především mladšího a středního věku. To zřejmě souvisí se získáním určitého postavení v podnikatelské sféře či získání určitých zkušeností v závislosti na druhu ekonomické kriminality.

V otázce č. 3 jsem se zaměřila na zjištění, zda pachatelé hospodářské trestné činnosti jsou spíše muži nebo ženy. Otázka zněla: „*Pachatelem hospodářské trestné činnosti jsou...*“. Na základě odpovědí bylo zjištěno, že v regionu jižních Čech zastupují ženy téměř 28% účast na páchaní hospodářské kriminality. Muži tvořili

celkem 72% pachatelů této trestné činnosti. V porovnání s podílovým rozložením pachatelů dle pohlaví v rámci celkové kriminality České republiky je tento stav srovnatelný.

Otázka č. 4 byla zaměřena na zjištění stavu pachatelů a zněla „*Jaké rodinné zázemí bylo zjištěno u pachatelů hospodářské trestné činnosti?*“ Ze zjištěných skutečností byl vytvořen graf č. 1.

Graf č. 1 - Rodinné zázemí

Zdroj: vlastní výzkum

Z uvedeného grafu vyplývá, že nejčastěji se jednalo o pachatele, kteří žili v úplném svazku (ženatí, vdané – 53%) a další skupinu tvořili pachatelé, kteří byli

svobodní (34%). Takové rozložení pravděpodobně souvisí i s věkovou hranicí pachatelů. Nezjištěna informace byla v 10% z odpovědí. Nejmenší skupinu tvořili pachatelé, kteří byli rozvedeni, což je rovněž pozoruhodným zjištěním. Vystává tu otázka, proč se někdo dopouští mnohdy tak závažných deliktů, když žije v pravděpodobně spokojeném vztahu.

Otázka č. 5 dotazníku zněla „*Kdo tvoří převážnou část pachatelů hospodářské trestné činnosti?*“ Z procentuálního vyjádření odpovědí zjišťují, že téměř 60% pachatelů byli živnostníci, osoby samostatně výdělečně činné, dále byli ve skupině zastoupeni 12% odpovědí zaměstnanci soukromých firem, v 8% odpovědí bylo uvedeno, že se jednalo o zaměstnance státních podniků, ve 4% odpovědí policisté uvedli, že se setkali s pachateli z řad finančních ústavů, v 5% se jednalo o osoby bez pracovního poměru a v 10% odpovědí nebylo zjištěno, jaký pracovní poměr měl pachatel v době spáchání deliktu.

Otázka č. 6 byla zaměřena k zjištění podílu recidivistů na páchání hospodářské trestné činnosti a zněla „*Mezi pachateli hospodářské trestné činnosti jsou zastoupeni převážně....*“. Výsledky odpovědí na dotazy jsou uvedeny v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2 – Specifikace pachatele

	recidiva	první delikt
Vyjádření v %	44	66

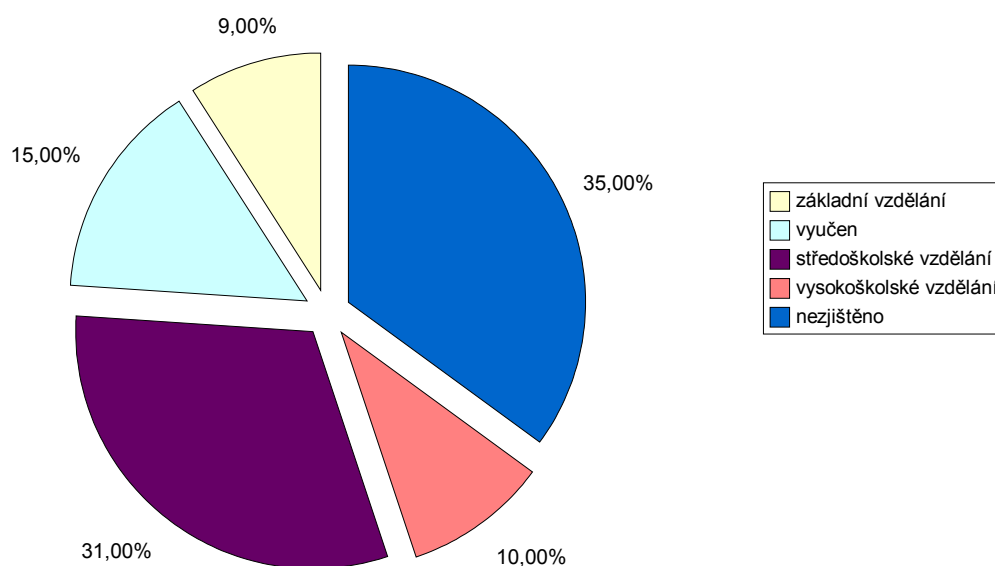
Zdroj: vlastní výzkum

Z provedeného šetření vyplývá, že téměř v polovině případech se jedná o recidivu (44% odpovědí). S ohledem na to, že se jedná o oblast ekonomiky, lze toto

číslo považovat za více než alarmující. Podle sdělení, které vyplynulo z rozhovorů je zřejmé, že záznam v rejstříku trestů asi pravděpodobně není velkou překážkou v další podnikatelské činnosti, či získání pozice, kde lze snadno manipulovat s finančními prostředky firem.

Na oblast vzdělání pachatelů hospodářské trestné činnosti byla zaměřena otázka č. 7 „*Jakého nejvyššího vzdělání dosahují osoby páchající hospodářskou trestnou činností?*“ Výsledky dle odpovědí v dotaznících uvádí graf č. 2.

Graf č. 2 - Dosažené vzdělání pachatelů

Zdroj: vlastní výzkum

Je patrné, že vzdělání v oblasti páchaní hospodářských trestných činů hraje rovněž podstatnou úlohu. Pachatelé se základním vzděláním tvoří jen malou část této skupiny (9%) a podle sdělení policistů se spíše zaměřují na páchaní drobnějších

podvodů. Osoby s vyučením jsou v této skupině již více zastoupeni (15%), jedná se o pachatele zaměřené na pojistné podvody s vozidly. Nejpočetnější skupinou jsou zde osoby se středoškolským vzděláním (31%). Je zřejmé, že vzdělání souvisí se získáním významnější pozice či postavení, které by umožnilo páchaní takového deliktu. Ve skupině pachatelů se objevili i lidé s vysokoškolským vzděláním (10%). Tyto osoby se nejčastěji dopouští mnohem závažnějších deliktů v této oblasti kriminality a souvisí to především s jejich vzděláním, přehledem v oblasti zájmu kriminality a jejich případnou pozicí v zaměstnání či podnikání. U nich lze specifikovat zaměření na oblast týkající se daní, zneužití informací v obchodním styku, trestné činy související například s konkurzem podniku a podobně. Tyto osoby páchají trestnou činnost mnohdy velmi latentním způsobem a v případě jejich odhalení jsou zjišťovány vysoké škody vzniklé nedovolenou činností.

Jakým způsobem použil pachatel zisk z trestné činnosti bylo předmětem zájmu otázky č. 8 „*Jakým způsobem pachatel použil zisk z trestné činnosti?*“ Podle výsledků odpovědí je zajímavé, že výtěžek z trestné činnosti byl především použit pro vlastní potřebu (70%). K investování do dalšího podnikání či rozvoje své činnosti použilo takto získané prostředky jen 20% pachatelů dle sdělení policistů, osm procent se shodlo na tom, že pachatel použil zisk z trestné činnosti k pokrytí svých pohledávek či závazků. Ve 2% odpovědí nebylo zjištěno, jak pachatel se nekalým ziskem naložil. Data jsou uvedena v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3 – Použití zisku z trestné činnosti

	Pro vlastní potřebu	K investici do činnosti	Pokrytí pohledávek	Nezjištěno
Vyjádření v procentech	70%	20%	8%	2%

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 9 „*Jak se chovají pachatelé při dopadení a vyšetřování?*“ měla za úkol zjistit, jakým způsobem se chovají pachatelé hospodářské trestné činnosti v případech, kdy dojde k jejich dopadení či vyšetřování. Rozdělena byla na pachatele prvotně vyšetřované a recidivisty. Data jsou zanesena do tabulky č. 4.

Tabulka č. 4 – Chování pachatelů při objasňování trestné činnosti

	Doznává vinu	Doznává částečně	Popírá vinu	Svaluje vinu na druhé	Vyhýbá se trestnímu stíhání	jiné
<i>Recidiva</i>	25%	30%	25%	15%	5%	0%
<i>Netrestán</i>	38%	27%	27%	8%	0%	0%

Zdroj: vlastní výzkum

Z dat vyplývá, že pachatelé prvotně vyšetřování snáze spolupracují, doznávají vinu (38% policistů se shodlo na tom, že osoby prvotně vyšetřované mnohem častěji doznávají svoji vinu a to buď úplně nebo v 27% částečně), je mezi nimi i početná skupina, která vinu popírá (27%) a skupina, která se snaží přenést vinu za spáchaný delikt na jiné osoby či okolnosti, které by nebyli protiprávním jednáním (8%). Naopak ve skupině recidivistů je poměr téměř vyrovnaný, podle 25% dotázaných policistů pachatelé – recidivisté vinu přiznávají, 30% uvedlo, že většinou doznávají, 25% policistů uvedlo, že pachatelé vinu zásadně popírají, 15% pachatelů se podle dotazníku snaží svalit vinu na někoho jiného a 5% pachatelů se snaží vyhnout trestnímu stíhání.

Otázka č. 10 řešila problematiku úplatků ze strany pachatele. Otázka zněla „*Snažil se Vás pachatel ovlivnit v souvislosti s vyšetřovanou událostí?*“ Tuto možnost připustilo 21% dotazovaných policistů, zatímco 75% dotazovaných policistů uvedlo, že se je pachatel v souvislosti s vyšetřování hospodářské trestné činnosti nesnažil uplatit nebo ovlivnit vyšetřování ve prospěch své osoby. Tedy, že se snažil zvrátit průběh

vyšetřování. 4% respondentů uvedlo, že na tuto otázku nejsou schopni odpovědět, tedy neví o tom, že by se je snažil někdo ovlivnit v průběhu vyšetřování či objasňování.

Otázka č. 11 navazovala na předešlou otázku a zněla „*Jakým způsobem se Vás pachatel v této souvislosti snažil ovlivnit?*“ Data uvedená v tabulce č. 5 svědčí o tom, že nejčastěji byl nabízen finanční prospěch (68%) a kontakt na vlivné osoby z politické či státní sféry (55%). Tento poznatek je velmi zajímavý. Podle mého názoru svědčí o prorůstání kriminality do vysokých státních a politických kruhů i ve spojitosti s regionální kriminalitou. Zhruba stejný podíl tvořily vyhrůžky (34%) a skandalizace (39%). Vyvolání mediální kampaně s cílem ovlivnit průběh vyšetřování byl třetí nejčastější volenou možností (49%), jak se pachatel snažil ovlivnit tento proces. 4% dotazovaných policistů uvedlo, že se je pachatel snažil ovlivnit při vyšetřováním nabídkou různých služeb, darů a podobně.

Tabulka č. 5 – Ovlivňování průběhu vyšetřování ze strany pachatele

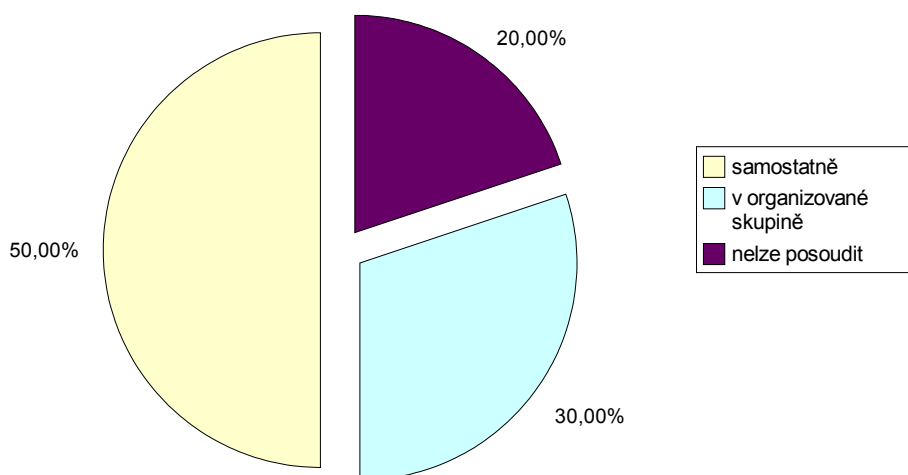
	Úplatek	Vyhrůžka	Mediální kampaň	Skandalizace	Kontakt do jiné sféry spol. života	jiná
Zastoupení v % (n=17)	68,00%	34,00%	49,00%	39,00%	55,00%	4,00%

Zdroj: vlastní výzkum

Otázkou č. 12 „*Pachatelé hospodářské kriminality při páčání deliktů jednají.*“ jsem se snažila postihnout problematiku páčání hospodářské trestné činnosti v organizované skupině nebo v jednotlivci. Podle názoru policistů jsou některé vybrané trestné činy z oblasti hospodářské kriminality páčány v rámci organizované skupiny.

Rozkrytí takových skupin je však velmi složité někdy mnohdy nerealizovatelné vzhledem k vysoké míře latence ekonomické kriminality. Proto jsou ve většině případech za tyto delikty odsouzeni jednotlivci. Podle údajů uvedených v grafu č. 3 je patrné, že pachatelé jednají v polovině případech samostatně (50%), ve třiceti procentech případů se policisté vyjádřili o tom, že pachatelé jednají ve skupině, popřípadě je jich více (30%). 20% dotazovaných se k otázce postavilo vyhýbavě.

Graf č. 3 - jednání pachatelů

Zdroj: vlastní výzkum

Otázkou č. 13 „*Jakého nejčastějšího deliktu se pachatelé hospodářské trestné činnosti dopouštějí nejčastěji?*“ jsem se snažila postihnout nejčastější delikty páchané v oblasti ekonomické kriminality v regionu jižních Čech. Nejvíce bylo spácháno úvěrových podvodů (téměř 1000 případů), následoval trestný čin podvodu (271 případů), trestný čin zpronevěry (188 případů), neoprávněné držení platební karty (61

případů) stejně jako ostatních hospodářských deliktů (61 případů). Bližší data jsou uvedena v tabulce č. 6. Data byla shromážděna na základě dotazníků a rozborem policejních statistických údajů. Z nich je rovněž patrné, že u některých trestných činů (např. úvěrový podvod), je polovina případů spáchána recidivisty. V tabulce jsou uvedena data stíhaných případů a vyšetřovaných osob.

Tabulka č. 6 – Nejčastější hospodářské delikty za rok 2006 v regionu jižních Čech

	Celkem případů	Recidivisté	Způsobená škoda v tis. Kč
<i>Zpronevěra</i>	188	79	41672
<i>Podvod</i>	271	118	116447
<i>Zneužití informací v obchod. styku</i>	5	0	3238
<i>Neoprávněné držení plat. karty</i>	61	20	1856
<i>Úplatkářství - podplácení</i>	5	1	0
<i>Zvýhodňování věřitele</i>	3	1	69417
<i>Porušení autorského práva</i>	17	1	212
<i>Provozování nepoctivých her a sázek</i>	2	2	1
<i>Pojistný podvod</i>	29	9	3166
<i>Úvěrový podvod</i>	954	481	45418
<i>Neodvedení daně pojist. a přísp.</i>	17	5	4894
<i>Ostatní hospod. tr. činy</i>	61	31	263
<i>Hospodářské činy celkem</i>	1895	823	408004

Zdroj: vlastní výzkum, policejní statistické údaje

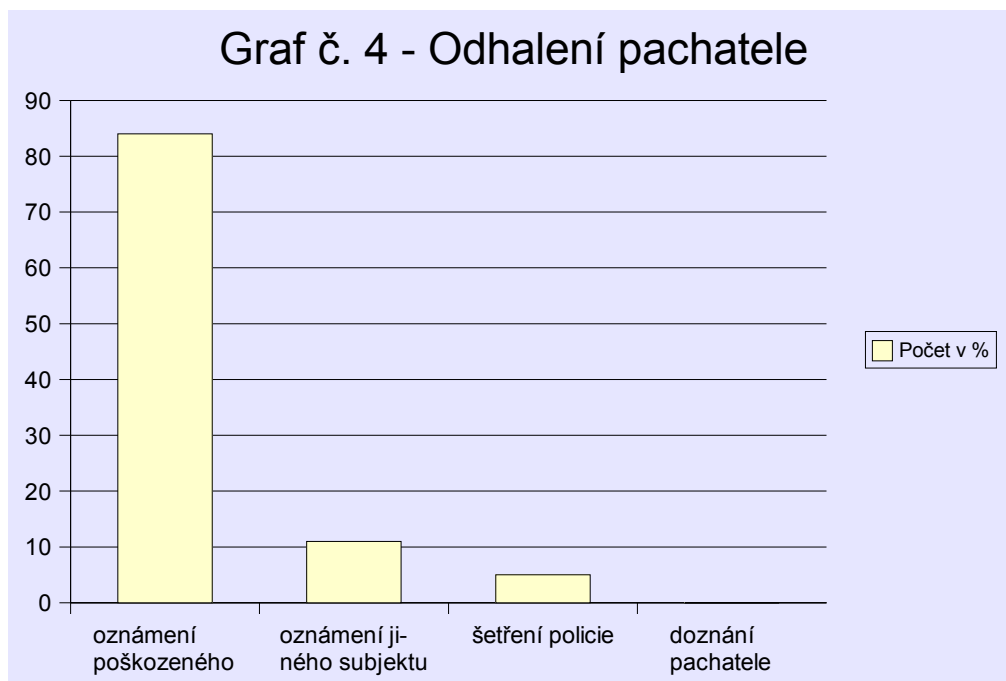
Otázka č. 14 řeší oblast poškozených subjektů „*Kdo je nejčastěji poškozeným v těchto kauzách?*“. Nejčastěji se stávají oběti pachatelů hospodářské kriminality podniky a firmy (jak uvedlo 44% dotázaných policistů), následují fyzické osoby (28%), stát (22%) a rovněž finanční instituce (6%).

Tabulka č. 7 – Poškozené subjekty

	Fyzické osoby	Finanční instituce	Podniky, firmy	Stát
Zastoupení v %	28%	6%	44%	22%

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 15 „*Jakým způsobem došlo k odhalení pachatele?*“ nám přibližuje, jakým způsobem je objasňována trestná činnost v oblasti hospodářské kriminality. Nejčastějším způsobem, jakým dochází k počátečním úkonům vyšetřování, je na základě oznámení poškozeného subjektu (84%), v druhém případě je to na základě oznámení kontrolního orgánu (např. kontrola v podniku, účetní uzávěrky apod.) v 11%. I přesto, že se policie snaží vyhledávat z vlastní iniciativy delikty páchané v oblasti ekonomické kriminality, tvoří počet případů takto vyšetřovaných jen malý zlomek všech skutků. Je to pouze 5%, i když vzhledem ke skutečnosti, jak latentní někdy může být ekonomická kriminalita, je toto číslo možná v tomto poměru vysoké. Případy, kdy pachatel sám oznámí spáchání skutku nebyly zjištěny

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 16 je směřována ke zjištění, jaký vliv má dosažené vzdělání pachatelů v souvislosti se způsobenou škodou. Na otázku „*Jakou škodu způsobují pachatelé v souvislosti se svým vzděláním?*“ odpovídali policisté v převážné většině ve variantě nezjištěno. Údaje v tabulce nemají dostatečnou vypovídající hodnotu, neboť je vysoké procento odpovědí, kde nebylo možné zjistit souvislosti. Na základě provedených rozhovorů pak nebylo možné ani upřesnit tyto údaje. Proto je nutné brát tyto hodnoty pouze jako orientační a nedostatečně průkazné. Spíše dokládají, že i pachatelé s nižším vzděláním mohou způsobit škodu s vysokým rozsahem. Údaje jsou uvedeny v tabulce č. 8.

Tabulka č. 8 – Rozsah způsobené škody v závislosti na vzdělání pachatele

Výše způsobené škody	Základní vzdělání	Vyučen	SŠ	VŠ	Nezjištěno
Do 100 tis. Kč	17%	21%	30%	0%	32%
Do 500 tis. Kč	13%	0%	29%	10%	48%
Do 1 mil. Kč	8%	0%	13%	17%	62%
Do 5 mil. Kč	0%	7%	17%	18%	58%
Nad 5 mil. Kč	0%	0%	6%	8%	86%

Zdroj: vlastní výzkum

Otázka č. 17 „*Jaké objekty pachatelé převážně napadají v závislosti na svém dosaženém vzdělání?*“. Na základě údajů uvedených v tabulce č. 9 můžeme konstatovat, že pachatelé s nižším stupněm vzdělání napadají fyzické osoby (jedná se především o trestný čin podvodu v možné souvislosti s krádeží). Zjištění, ke kterému jsem dospěla dle výsledků, však napovídá tomu, že pachatelé s vyšším dosaženým vzděláním spíše směřují své útoky na finanční domy, instituce a na stát (trestný čin neodvedení daně apod.).

Tabulka č. 9 - Vzdělání pachatele v souvislosti s napadeným objektem

Poškozený objekt	ZŠ	Vyučen	SŠ	VŠ
Fyzická osoba	30%	48%	17%	5%
Finanční instituce	3%	18%	44%	35%
Podnik, firma	14%	29%	38%	19%
Stát	0%	13%	51%	36%

Zdroj: vlastní výzkum

5. Diskuse

Cílem diplomové práce bylo v souhrnu popsat, přiblížit a formulovat určitým způsobem charakterové vlastnosti a osobnost pachatele hospodářské trestné činnosti. S tím bylo současně spojeno vydefinování některých pojmů z oblasti této problematiky.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou, která nabízí částečný přehled vývoje trestního zákona č. 140/1961 Sb., se zaměřením na oblast hospodářské kriminality a částečný pohled na psychologické profilování pachatele trestné činnosti. Praktická část je zaměřena na posouzení a vyhodnocení dotazníkové metody a rozhovorů, které byly provedeny s policisty pracujícími na oddělení hospodářské kriminality služby kriminální policie.

Cílem práce bylo rovněž předložit čtenáři či zájemci o tuto problematiku základní poznatky o hospodářské kriminalitě a jejích pachatelích a nabídnout seznam literatury, ze které je možné čerpat další hlubší informace.

Poznatky, které byly nashromážděny tímto výzkumem, by bylo možné velmi snadno shrnout. Vymezení ekonomické kriminality, které bylo provedeno pro účely tohoto výzkumu, přispělo k lepší orientaci v problematice. Není nutné tu opět zdůrazňovat nebezpečnost důsledků kriminálních aktivit v oblasti ekonomiky. Více než u jiných druhů kriminality je pro hospodářskou trestnou činnost také charakteristické velmi nesnadné určení hranice mezi neetickým chováním, chováním, které využívá všech možností na samé hraně platné legislativy a chováním, které již překračuje hranice trestního práva.

Hospodářská kriminalita má značný sociální a ekonomický dopad na vnitřní stabilitu státu. Kromě jiného se dotýká základních příjmových složek státu (daně, clo, poplatky). Značná část projevů je složitým občanskoprávním, ekonomickým a trestněprávním problémem, jehož řešení vyžaduje speciální odbornost a stálé obnovování znalostí jak u pracovníků v rámci legislativy, tak pracovníků příslušných orgánů státní správy a orgánů činných v trestním řízení.

Mezi nejvýznamnější počiny polistopadového vývoje v oblasti práva nepochybně patří odstranění rozlišování jednotlivých typů vlastnictví, čímž ztratila opodstatnění zvláštní trestněprávní ochrana preferující společenské vlastnictví, na druhé straně se však nestanovily dostatečné regulativy a případně sankce pro přechod tohoto vlastnictví do soukromých rukou a pro zásadní změnu z plánovaného na tržní hospodářství **(22)**.

Rychle získaná možnost svobody podnikání bez náležitého vymezení hranic hospodářské soutěže, reálná a někdy i dostatečně neuvážená podpora některých velmi podnikavých jednotlivců na počátku devadesátých let, to vše vytvořilo zdárné podmínky pro růst nezákonných finančních machinací i různých nových forem hospodářské trestné činnosti (tzv. Tunelování, majetkové a daňové podvody) **(5)**.

Platný trestní zákon č. 149/1961 Sb., byl v období po listopadu 1989 mnohokrát novelizován. Přestože došlo k zásadním změnám v obecné i zvláštní části trestního zákona, novelizace často jen reagovaly především na aktuální potřeby vyvolané dynamikou kriminality a hlubší zásahy do koncepce trestního práva byly provedeny jen okrajově.

Současně je důležité mít také na zřeteli, že trestní právo nedisponuje takovými prostředky, aby mohlo odstranit nebo výrazněji snížit faktory, které ekonomickou kriminalitu vyvolávají. Rozsah trestního postihu je omezen zásadou podpůrné role trestní represe. Znamená to, že trestní represe se uplatňuje jen jako krajní prostředek, kde jiné prostředky, především hospodářské povahy, nestačí **(15)**.

Fungující tržní ekonomiky mívají dostatek samočinných regulátorů, které u nás absentují. Z toho plyne snaha řídit ekonomiku právem a snaha o podchytit pokud možno exaktně trestnou činnost na tomto poli. Tato snaha je však značně kontraproduktivní a neustálé poukazování na nedostatečnou legislativu tento názor potvrzuje. Naopak lze vyslovit názor, že čím detailněji bude libovolná trestná činnost popsána, tím snáze bude možné najít skuliny, jak znění zákona obejít **(22)**.

Ani kvalitní právní úprava trestní i mimotrestní sama o sobě však nezaručuje účinnost a úspěšnost boje s kriminalitou. Přetrvávajícím problémem je nedostatečné personální a materiální zajištění trestního stíhání hospodářské kriminality a nedostatek specializace všech orgánů činných v trestním řízení. Dalším potřebným činitelem

úspěšného boje s těmito kriminálními aktivitami je potřebná odborná znalost ekonomického prostředí, nástrojů, možností jejich funkčního užívání, základní znalost běžných ekonomických činností i základní znalost sankcionovaných mezí mezi ještě legálním a již trestným chováním (16,).

I přesto, že páchaní hospodářské kriminality je vedeno většinou primitivním způsobem za použití jednoduchých schémat jednání, je velmi latentní a zřejmě je doprovázeno v mnohých případech i určitým stupněm organizovanosti a mezinárodního přesahu. Toto tvrzení je patrné i z provedeného šetření, konkrétně otázka č. 12 „Pachatelé hospodářské kriminality při páchaní deliktů jednají ...“, kde bylo zjištěno, že ve 30% se policisté domnívají, že pachatelé jednají organizovaně. Platí ovšem také, že organizovanost není u hospodářské kriminality prokazována a stíhána. Je zřejmé, že i primitivním způsobem lze spáchat trestný čin se škodou velkého rozsahu v řádech milionů korun. Kromě subjektů, které jsou přímým cílem kriminálního útoku a jsou jím poškozeny, je pro hospodářskou kriminalitu typický široký okruh nepřímých poškozených (zaměstnanci, za které nebylo odvedeno pojištění, investoři, kteří ztratili vklady či klienti bank).

Co se týče pachatelů, potvrdilo se sice, že mezi pachateli ekonomické kriminality jsou lidé inteligentní (někdy označovaná skupina jako „bílé límečky“), ale současně také, že ekonomická kriminalita, alespoň pokud jde o české prostředí, zdaleka není jen doménou takových pachatelů (19). Podstatná část z nich nabyla své znalosti spíše než získáním formální ekonomické kvalifikace cestou vlastní podnikatelské praxe a současně se ukázalo, že velmi vysoké škody jsou schopni způsobit i pachatelé s nižším vzděláním, což je doloženo v grafu č. 2 - „Dosažené vzdělání pachatelů“ a tabulce č. 8 - „Rozsah způsobené škody v závislosti na vzdělání pachatele. Zarážející je i ta skutečnost, že ne zrovna zanedbatelný počet pachatelů tvoří recidivisté. Pro region jižních Čech tvoří tato skupina téměř 44% pachatelů jak uvádí tabulka č. 2 - „Specifikace pachatele“. Svědčí to o tom, že i osoby již trestané mají relativně snadný přístup do podnikatelské sféry. O převažující určité „jednoduchosti“ pachatelů svědčí i ta skutečnost, že zisk z trestné činnosti byl převážně určen pro vlastní potřebu než pro investování do rozšíření současných nebo vzniku nových legálních ekonomických

aktivit. Tabulka č. 3 - „Použití zisku z trestné činnosti“ dokládá tuto skutečnost podle níž 70% pachatelů využije zisk z trestné činnosti pro vlastní potřebu.

Jak ukazují analýzy kriminality, jeví se kulturní, politické a hospodářské vlivy pro vznik zločinu jako prvořadé. Podle toho ztratila orientace na pachatele na kriminologickém významu. Přesto nelze nevidět, že se u zločinu stále jedná o lidské chování (7). Vždy a všude jsou to lidé, kteří se dopouštějí činů pokládaných za trestné, ač ne stejně často a intenzivně. Muži a ženy, mladí a staří porušují právo. Částečně jsou jako narušitelé práva odhalováni, podezříváni, oznamováni, stíháni, trestáni a je vyvíjeno úsilí o jejich resocializaci. Oběti a oznamovatelé, policie a justice, probační pomoc a orgány výkonu trestu se jimi zabývají. Pod tímto zorným úhlem zkoumá i kriminologická věda osobnost pachatele. Nemůže se proto spokojit jen s předmětem, funkcí, rozsahem a vysvětlením zločinu nebo kontroly zločinnosti. Obraz pachatele a porozumění pro něj určují i zacházení s ním. Pohlížet na něj jednoduše jako na „černou ovci“, to znamená zanedbávat jej jako předmět poznání, by vedlo k nehumánním, nesprávným a preventivně nežádoucím výsledkům.

V teoretické rovině pojmáme jednání pachatele jako úmyslné chování (tj. vedené uvědomělým úmyslem něco činit – tedy vůlí řízený k cíli směřovaný pohyb), které je navenek projevem orientované činnosti, jež vzniká v lidském organismu (10, 11). Právě jednání jedince, které je viditelné navenek, a projevuje se v konkrétních sociálních situacích vytvářejí osobnost člověka. Tyto děje jsou ve vývoji jedince v souvislosti s mechanismy učení, především sociálního, v nedílné jednotě procesu dospívání, které vychází z vnitřních dispozic jedince. Významným aspektem vývoje osobnosti je její postupné začleňování do sociálních struktur na základě socializačního procesu, který postupuje na úrovni morálního vědomí a jednání k osvojování si sociálních rolí (14).

Rodičovská výchova hraje v budoucím vývoji člověka zajisté zásadní roli, jak uvádí Kuchta na základě studie Seitze a Götze, kteří charakterizovali některé základní rysy a procesy v průběhu vývoje jedince z pohledu kriminogeneze, závislé na výchově v rodině (10). Studium osobnosti pachatele vychází vcelku ze základního předpokladu, že delikventní chování je důsledkem obecných a relativně trvalých behaviorálních dispozic

pachatele. Tento předpoklad se uplatňuje různě, často redukovaný na zjišťování pouze jednotlivých psychologických charakteristik.

Biologické aspekty osobnosti pachatele (např. konstituční teorie) vycházejí z předpokladu úzké vazby mezi určitými vlastnostmi temperamentu a jejich fyzickou podmíněností. Tyto poznatky se však nejeví jako jednoznačné.

Otázka, zda existuje naprosto jedinečná „zločinecká“ osobnost byla řešena většinou kriminologů vcelku záporně a byly navrženy spíše různé druhy typologií delikventů od nejjednodušších po velmi složité. U mladistvých pachatelů spatřují Suchý a Švancar jejich trestnou činnost jako důsledek deformace jejich osobnosti v souvislosti s nesprávnou výchovou., nízkou kulturností a společenskou i morální nezralostí **(11)**. Podle Kuchty jsou například pro recidivisty, jako celek, charakteristické tyto projevy chování: oslabená regulace jednání, výrazný sklon k alkoholové i nealkoholové toxikomanii zvýšená pohotovost k agresi, výrazný praktikismus, rafinovanost, egocentričnost, oslabená kontrola afektivity, úzký profil zájmů, častá sociální izolace a narušený vztah k autoritě.

Současná moderní kriminologie považuje začlenění osobnostních charakteristik do souboru rizikových faktorů předurčujících budoucí kriminální chování jedince jako jeden z neaktuálnějších trendů. Zjišťování takovýchto dat probíhá mimo výzkum při vyšetřování obviněného jedince. Kuchta doporučuje zjišťovat především tyto data soustřeďující se k psychologické charakteristice pachatele:

- životopisná data (údaje o rodině a jejích poměrech),
- údaje o vzdělání a zaměstnání (prospěch ve škole, kariérní růst),
- údaje o eventuálních předešlých trestech (druh tr. činnosti, charakter trest),
- styk obviněného na veřejnosti i v soukromí,
- charakteristika zdravotního stavu,
- celková mentální úroveň,
- citové vlastnosti,
- typ temperamentu,
- vlastnosti vůle,
- charakter,

- psychopatologické rysy (zvláště pokud jsou k dispozici stanoviska odborníků) **(18)**.

Tato celková charakteristika by měla vyústit v navrhované opatření jak nejvhodněji jednat s obviněným a umožnit tak individualizaci přístupu během vyšetřování, při soudním jednání i při vykonávacím řízení. Nejkomplexnější zkoumání osobnosti lze pak nalézt v psychologických, psychiatrických popřípadě sexuologických expertizách.

Co tedy můžeme o pachateli hospodářské kriminality zjistit. Především je důležité si uvědomit o jaký trestný čin v této skupině půjde. Na základě rozhovorů s policisty pracujícími na úseku vyšetřování hospodářské kriminality, které jsem s nimi prováděla, a na základě údajů z dotazníků byly získány určité poznatky, na kterých je možné postavit určité typy osobnostního profilu pachatele. Tyto profily jsem si rozčlenila na následující skupiny:

- Pachatelé podvodů.
- Pachatelé hospodářské kriminality (pachatelé trestných činů proti hospodářské kázní, hospodářské soustavě, proti měně a trestné činy daňové, proti předpisům o nekalé soutěži, ochranných známkách, chráněných vzorech a vynálezech a proti autorskému právu).
- Pachatelé daňových deliktů.

Prvním typem pachatele jsou osoby zaměřující se na páchaní podvodů. Podvody ve vztahu k osobě jsou nejčastěji páhány tím způsobem, že pachatel poškozeného uvede v omyl, nebo využije jeho omylu ve vztahu ke společenskému nebo pracovnímu postavení pachatele nebo k totožnosti pachatele. Úspěch jeho podvodného jednání často spočívá v jeho intelektuálních schopnostech a schopnostech navazovat kontakty. Jeho znalosti a výřečnost, umění přizpůsobit se situaci a improvizovat jsou zbraněmi, které používá v jednání s lidmi. Obvykle to bývá jedinec, který je takzvaně „dobrým psychologem“. Během okamžiku dokáže odhadnout svůj protějšek. Dokáže rychle rozpoznat jakým způsobem má jednat s poškozeným a působit na něj tak, aby si získal jeho důvěru. Věkové rozmezí těchto pachatelů se pohybuje mezi 30 až 50 lety. Pachatelé takových trestných činů, jsou si vědomi skutečnosti, že dříve nebo později

budou dopadeni a vyšetřování. Od takových pachatelů je většinou nemožné očekávat větší spolupráci při vyšetřování. Pro omluvu svého činu mívají velmi dobře promyšlenou obhajobu a nebývá ani výjimkou, že znají řadu právních předpisů a dokáží využívat jejich nedostatků ve svůj prospěch.

Pachatelé v této skupině tvoří věkovou skupinu v rozmezí 30 až 50 let. Jen sporadicky se v této skupině setkáme s mladistvými pachateli. Zajímavé však je, že v této skupině je poměrně velký podíl recidivujících pachatelů. Podle výsledků kolem 20 až 25% z celkového počtu pachatelů jak vyplývá ze statistik. Typickým jevem pro tyto pachatele však je dosavadní bezúhonný život a určité postavení ve společnosti nebo dokonce významná společenská funkce. V této skupině se může jednat o běžné pracovníky, střední i vrcholový management podniků nebo institucí, ale i samotné vlastníky firem nebo hospodářských organizací. Pachatelé vystupují často jako velmi spořádaní a řádní občané, často úspěšní ve své činnosti, těšící se široké důvěře svého okolí. V některých případech mají tyto osoby značný vliv. V této skupině se pohybují osoby s různým stupněm dosaženého vzdělání. Pro některé typy trestného činu je však charakteristická vyšší míra dosaženého vzdělání, což odpovídá i jejich postavení v zaměstnání. V těchto případech se pohybuje na úrovni středoškolského a vysokoškolského vzdělání.

Pro tuto skupinu je rovněž charakteristické vytváření určitých skupin, organizací, které se však dají jen těžko rozkrýt a mluvíme o nich jako o organizovaném zločinu. Například Baloun ve své studii mluví o těchto pachatelích jako o skupině, která je sociálně i vzdělanostně neukotvena v nějaké jasně definovatelné skupině. Popisuje však jako nejzávažnější problém této skupiny prorůstání určitých zahraničních vazeb, tedy i organizovaného zločinu, do této sféry kriminality **(1)**. Dále Baloun tyto pachatele ve své studii rozděluje na pachatele vnější (např. klienti, komitenti, ostatní) a vnitřní (vlastníci, management, zaměstnanci). U pachatelů vnitřních je pak členění na pachatele z řad vlastníků či managementu a na pachatele z řad provozních zaměstnanců (zejména likvidátorů). Určité formy trestné činnosti managementu nelze vyloučit. Riziko spočívá například v možném odčerpávání finančních prostředků prostřednictvím kapitálových trhů apod. V této oblasti se nachází i delikventní jednání vůči pojišťovnám – pojistné

podvody. Jednání pojištěnců v této oblasti je však různorodé od neúměrného navyšování škod, přes jejich předstírání až po uvědomělé jednání, v jehož důsledku škoda vznikne. Na toto jednání se pak může nabalovat jiná trestná činnost (korupce, úplatkářství, eventuálně padělání dokladů) **(1)**.

Charakterizovat třetí skupinu pachatelů je velmi obtížné. Pouze velmi obecně lze konstatovat, že pachatelé daňových deliktů jsou osoby, zabývající se určitou (nejčastěji podnikatelskou) činností prováděnou za účelem zisku a vyskytující se v oblasti pohybu vysokých finančních částek nebo velkého objemu zboží. Tito pachatelé většinou nepochází z běžného kriminálního prostředí, i když ani tato varianta není vyloučena. Většinou se jedná o osobu znalou právní úpravy daní a osobu disponující dostatečným množstvím finančních prostředků k zaplacení např. Nejlepší dosažitelné obhajoby, ale i křivého svědectví nebo uplacení pracovníka správce daně. Motiv těchto pachatelů k činu je jednoznačný, ve většině případech se jedná o snahu získat neoprávněný prospěch, ale může jít i o snahu například zabránit bankrotu a likvidaci vlastního podniku, nebo o snahu o ochranu vlastní osoby nebo své rodiny (např. při vydírání formou tzv. výpalného).

Rozlišit a specifikovat konkrétní osobu pachatele a přiřadit jí určité vlastnosti není v případě jakéhokoli trestného činu spadajícího do oblasti ekonomické kriminality jednoduchou záležitostí. V mnohých případech je to až nemožné vzhledem k vysoké latentci těchto činů.

Na tomto místě je možné ještě zmínit studii společnosti PricewaterhouseCoopers, která vypracoval v České republice zprávu o průzkumu hospodářské kriminality za rok 2005. Tato zpráva byla vypracována na základě provedených rozhovorů se 75 předními společnostmi v České republice. Studie mimo jiné popisuje, že ve většině případů spáchaných podvodů, byl pachatelem muž ve věku 31 až 40 let s nižším než vysokoškolským vzděláním **(25)**. Většina podvodů oznámených v ČR se vyznačovala potřebou pachatele udržovat nákladný životní styl, nízkým prahem pokušení a nedostatečným povědomím pachatele o tom, že jeho jednání bylo nesprávné. I přes rostoucí důvěru respondentů studie v systémy řízení rizik byla většina podvodů (47%) zjištěna náhodně (například prostřednictvím varování nebo

souhrou okolností). Trpkou zkušeností 36% dotázaných společností bylo zjištění, že pachateli podvodů byli jejich vlastní zaměstnanci. Byť jde o zklamání, není překvapující, protože podvodníci působící uvnitř společnosti velmi dobře znají prostředí, včetně silných a slabých stránek kontrolních mechanismů sloužících k prevenci podvodů. Podle této studie je typickým pachatelem (podvodníkem) muž (83%) ve věku 31 až 40 let (51%). Většinou se vzděláním na úrovni střední školy (77%) nebo nižší. Pouze 23% českých podvodníků mělo ukončené vysokoškolské vzdělání - tato úroveň vzdělání je ve srovnání se světem (52%) nebo také se střední a východní Evropou (53%) mnohem nižší **(25)**. Přestože podvody páchají pracovníci na všech úrovních, průzkum společnosti PricewaterhouseCoopers odhalil, že střední, vyšší nebo vrcholové vedení spáchalo překvapivých 47% interních podvodů. Samozřejmě, že tito pachatelé mají příležitost zneužít své pravomoci k překonání kontrolních mechanismů navržených k odhalování podvodů. Není překvapením, že jak přímé finanční škody, tak i „nepřímé“ škody v důsledku podvodů se zvyšují v přímém vztahu k postavení pachatele v rámci společnosti. Respondenti celosvětově považovali dopad podvodů páchaných vrcholovým vedením za až třikrát závažnější než dopad podvodů páchaných pracovníky na nižší úrovni **(25)**.

Chmelík ve své publikaci popisuje pachatele pojistného podvodu. Uvádí, že jestliže u trestného činu podvodu spočívá úspěch podvodného jednání v intelektuálních schopnostech pachatele a jeho schopnosti navázat kontakty, nedá se tato charakteristika obecně převzít pro pachatele všech uvedených pojistných podvodů rozdělených podle předmětu útoku pachatele **(5)**. Obecně lze říci, že pachatel trestného činu pojistný podvod, jehož předmětem útoku je důchodové, úrazové pojištění, pojištění léčebných výloh, pojištění příjmů, domácnosti, staveb, cestovní a havarijní pojištění a dalších druhů pojištění, nemusí mít žádné výrazné intelektové nebo jiné schopnosti. Pachatelem zde může být kdokoli, kdo má způsobilost k právním úkonům a je oprávněný uzavřít pojistnou smlouvu. Spáchání pojistných podvodů předpokládá, že pachatel musí vlastnit nebo mít v nájmu určitou věc, která je předmětem pojištění, uskutečnit jednání nebo provozovat činnost, které jsou předmětem pojištění. Například pachatelé pojistných podvodů směřujících proti havarijnímu pojištění motorových vozidel, kteří jsou

nejpočetnější skupinou pachatelů trestných činů pojistného podvodu, jsou obvykle osoby:

- bez středoškolského vzdělání,
- nemajetní, kteří jsou tzv. bílými koňmi,
- ve věku 20 – 30 let,
- bez výjimečných intelektových schopností,

kterí se nechají zlákat (za velmi nízkou finanční odměnu, cca 1-5% ceny vozidla) organizátory pojistných podvodů, aby si na svoji osobu vzali na leasing vozidlo, které poté oni sami, nebo další osoby vyvezou mimo území ČR, kde je prodají a nahlásí policii v zahraničí nebo v ČR jeho údajné odcizení **(5)**.

Naopak pachatelé pojistného podvodu u pojištění podnikatelů a průmyslu a úvěrového pojištění jsou zpravidla intelektuálně na výši, schopní navazovat kontakty, jsou dokonale obeznámeni s problematikou, výřeční, schopní improvizovat a přizpůsobit se situaci tak, aby přesvědčili osoby, které s nimi uzavírají pojistnou smlouvu, že nemají žádné podvodné úmysly **(5)**.

Domnívám se, že nelze přesně rozčlenit a specifikovat osobnost pachatele podle jednotlivého druhu deliktu ekonomické kriminality. Můžeme si vytvořit jen určité skupiny pachatelů, pro které je společné určité chování, jednání a postoje. Nelze přesně dovést, že bude mít například cholerik sklon pouze k páčání trestného činu zpronevěry nebo naopak pachatel atletické postavy bude úplatkář nebo bude porušovat autorská práva. Můžeme jen předpokládat určité spojitosti jako například mezi vzděláním versus postavení v zaměstnání versus možný delikt versus výše škody. V oblasti ekonomické kriminality je profilování velmi složité a je ovlivněno řadou okolností.

Přesto se domnívám, že cíl práce, který jsem si zvolila byl naplněn. Domnívám se, že čtenáři přináším určitý pohled na oblast hospodářské kriminality a jejích pachatelů. V obecném souhrnu práce přináší popis některých pojmů z oblasti této problematiky.

Na základě zpracovaných dat z dotazníků, provedených rozhovorů a studií statistických dat lze konstatovat, že hypotéza H₁: Pachatelem hospodářské trestné

činnosti je osoba společensky dobře situovaná, byla potvrzena na základě provedených šetření. I když ne vždy souvisí páchaní ekonomické kriminality se společenským postavením. Je pravdou a tato skutečnost byla potvrzena, že pachatelé hospodářské kriminality nepochází z běžného kriminálního prostředí. Některé trestné činy jsou doménou pouze určité skupiny lidí (například oblast finanční kriminality či oblast kapitálových trhů). Všeobecně a dle zastoupení odpovědí se ve většině případech jednalo o střední vrstvu populace, můžeme říci, že zhruba polovina pachatelů měla středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání a tomu odpovídající pracovní pozici. Tato skutečnost se týkala i pachatelů z řad podnikatelské sféry.

Hypotéza H₂: S vyšším stupněm vzdělání pachatele roste i důmyslnost spáchaného deliktu, tedy roste i výše způsobené škody, nebyla potvrzena a to na základě dat z dotazníků a vyhodnocením rozhovorů s policisty. Pachatelé s vyšším vzděláním se pohybují na jim přiměřených pracovních pozicích. Ve většině případech souvisela jejich pozice v zaměstnání s dosaženým vzděláním, možnostmi, kompetencemi a pravomocemi. Nebyla však zjištěna přímá úměra mezi vzděláním pachatele a výší škody.

6. Závěr

V anglickém jazykovém prostředí je finanční a hospodářská kriminalita již dlouhou dobu označována jako kriminalita bílých límečků. Klasická definice pochází už z roku 1939 a jejím autorem je Erwin Sutherland: „Zločin bílého límečku je zločin spáchaný respektovanou osobou, která požívá vysoký sociální status a která zneužívá ke spáchání činu své pracovní zařazení.“ Ačkoliv se definice vztahuje pouze na určitý „ideální“ okruh hospodářské a finanční kriminality, neztrácí ani dnes na zajímavosti. V zásadě však platí, že finanční delikt může spáchat každý, a to nezávisle na svém sociálním postavení. A tak se dnes setkáváme i s „obyčejnými“ kriminálníky, kteří se snaží proniknout do této lukrativní sféry zločinu. Souvisí to se značnou šíří jevu a samozřejmě i s bohatou paletou příležitostí. Konkrétní skutkové podstaty mohou být totiž značně rozmanité od podvodů přes kriminalitu životního prostředí až po praní špinavých peněz.

Experti často hovoří o sociálních mimikrech, ke kterým patří dobré reference, uskutečnění vstupních korektních transakcí, falšování dokumentů o majetkových poměrech či finančních operacích, zakládání fiktivních firem, luxusní doplňky jako symboly údajného postavení (auta, šperky, hodinky). Můžeme shrnout, že podle současných poznatků neexistuje jednoznačný profil pachatele finanční a hospodářské kriminality. Při pokusech o upřesnění psychologického profilu pachatelů finanční a hospodářské kriminality si forenzní psychologie vypomáhá běžnou výzkumnou strategií. Uchyluje se k diferenciatně diagnostickému přístupu a snaží se zjistit odlišnosti této skupiny od skupin, které jsou jí „logicky“ blízké. Typický bílý límeček má v době, kdy sklouzává do nepoctivého, kriminálního jednání, za sebou úspěšnou profesní a sociální kariéru, opakovaně se musel v silné konkurenci prosadit v různých výběrových procesech. Na tuto okolnost upozorňuje řada kriminologů. „Pracovní kariéra bílých límečků vyžaduje osobnostní znaky, které jsou těžko slučitelné s běžnou uliční kriminalitou...

Hospodářská kriminalita, jak již bylo zmiňováno, je nebezpečným a zatěžujícím

prvkem pro českou ekonomiku, ona je i jistým výrazem politického i exekutivního pohledu na celkovou sociálně ekonomickou realitu. Současná úprava hospodářského života je zbytnělá, nepřehledná a hlavně nesrozumitelná. To dává případným pachatelům příležitost k páchání hospodářských deliktů.

Rozhodující vliv na snížení hospodářské kriminality musí sehrát jiné než trestněprávní nástroje. Je to zejména kvalitní mimotrestní rámec podnikání a hospodářské soutěže. Ten by měl zahrnovat odpovídající hmotněprávní úpravu právních vztahů spojených s podnikáním a s ekonomickou činností vůbec, ale i procesní pravidla umožňující co nejrychlejší vynutitelnost porušeného práva. Svou významnou roli hrají i takové faktory jako jsou dostatečné kontrolní mechanismy a kvalitní státní aparát.

Domnívám se, že jsem touto prací poskytla čtenáři ucelený náhled v oblasti ekonomické kriminality a osobnostního charakteru pachatelů těchto činů. Cílem diplomové práce je v souhrnu popsat, přiblížit a formulovat jevy v této oblasti. S tím je současně spojeno vydefinování některých pojmů z oblasti této problematiky.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou, která nabízí částečný přehled vývoje trestního zákona č. 140/1961 Sb., se zaměřením na oblast hospodářské kriminality a malý exkurz do oblasti forenzní psychologie, profilování pachatele. Praktická část je zaměřena na posouzení a vyhodnocení dotazníkové metody, dat získaných studiem literatury a statistických údajů a vyhotovení závěru vyplývajícího z těchto poznatků. V této části je stanoveno naplnění cílů práce. Na základě shromážděných dat byly stanovené hypotézy vyvráceny. Cílem práce je rovněž předložit čtenáři či zájemci o tuto problematiku základní poznatky o hospodářské kriminalitě a nabídnout seznam literatury, ze které je možné čerpat další hlubší informace.

Práci je možné využít ke studiu problematiky ekonomické kriminality. Práce můžeme být prezentována v časopise Kriminologický sborník.

7. Seznam použitých zdrojů:

1. BALOUN, V. *Finanční kriminalita v České republice*. 1. vyd. Praha: IKSP, 2004. 183 s. ISBN 80-7338-029-3.
2. BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN 690 a ČSN ISO 690: Část 2* Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentů [online]. Verze 3.0 (2004) [cit. 2007-02-05] poslední aktualizace 11.11. 2004. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>
3. GRAND, s.r.o. *Ekonomicko-právní informační systém EPIS verze 4.03*. České Budějovice: GRAND s.r.o., 2005
4. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál s.r.o., 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
5. CHMELÍK, J., PORADA, V., PRŠAL, V. *Pojistné podvody*. 1. vyd. Praha: PA ČR, 2000. 96 s.
6. KADEŘÁBKOVÁ, D. *Hospodářská trestná činnost a její projevy*. 1. vyd. Praha: IKSP Praha, 1999. 70 s. ISBN 80-86008-67-3.
7. KAISER, G. *Kriminologie*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1994. 268 s. ISBN 80-7179-002-8.
8. KERN, H. et. al. *Přehled psychologie*. 2. vyd. Praha: Portál, s.r.o., 1999. 287 s. ISBN 80-7178-426-5.
9. KONRÁD, Z. *Metodika vyšetřování jednotlivých druhů trestných činů*. 2. vyd. Praha: PA ČR, 1997. 219 s. ISBN 80-85981-39-8.
10. KUCHTA, J. et.al. *Kriminologie I*. 1. vyd. Brno: PF MU Brno, 1993. 131 s. ISBN 80-210-0616-1.
11. KUCHTA, J. et. al. *Kriminologie II*. 1. vyd. Brno: PF MU Brno, 1993. 101 s. ISBN 80-210-0681-1.
12. KUCHTA, J. Trestněprávní úprava daňových deliktů. *Daně*. Praha 1997, č. 3, s. 10.
13. MAREŠOVÁ, A. *Úmyslné zkrácení daní – analýza vybraných trestných činů a jejich pachatelů*. 1. vyd. Praha: IKSP Praha, 1999. 115 s. ISBN 80-86008-66-5.
14. NAKONEČNÝ, M. *Moderní psychologie*. 1. vyd. Praha: S&M Praha, 1997. 87 s.

ISBN 80-901387-7-2.

15. NEČADA, V., ROZUM, J. Vývoj trestněprávní úpravy hospodářské kriminality v České republice po listopadu 1989. *České vězeňství*. Praha: 2002, č. 2, s. 19-25.
16. PORADA, V., et al. *Kriminalistika I*. 1. vyd. Olomouc: VUP Olomouc, 1995. 98 s. ISBN 80-7067-451-2.
17. PROUZA, D. *Daňová kriminalita*. 1. vyd. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie České republiky, 2005. 260 s. ISBN 80-7071-248-1.
18. RICHTER, L. Psychologická charakteristika obviněného. In: DUFEK, M., RICHTER, L., SOUKUP, J. *Soudně-psychologické praktikum*. Praha: PF UK, 1972, s. 57-72.
19. SCHEINOST, M. Výzkum ekonomické kriminality. In: NETT, A. *Nové jevy v hospodářské kriminalitě*. Brno: PF MU Brno, 2005, s. 206-218.
20. SURYNEK, A., KOMÁRKOVÁ, R., KAŠPAROVÁ, E. *Základy sociologického výzkumu*. 1. vyd. Praha: Management Press, 2001. 160 s. ISBN 80-7261-038-4.
21. ŠÁMAL, P., PÚRY, F., et al. *Podnikání a ekonomická kriminalita v České republice*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001. 801 s. ISBN 80-7179-493-7.
22. TERYNGEL, J. *Podnikání, hospodářské a majetkové trestné činy*. Praha: Prospektrum, 1991. 224 s. ISBN 80-85431-02-5.
23. TIPLICA, M. *Kriminalistická taktika*. 1. vyd. Praha: PA ČR, 1997. 160 s. ISBN 80-85981-51-3.

Internet, www stránky:

24. Koncepce výzkumu. (online) Platný <http://www.eamos.cz-zsf.jcu-katedry-soc.pol> a sociologie, leden 15, 2007.
25. Celosvětový průzkum hospodářské kriminality 2005, Česká republika. (online) Platný http://www.pwc.com/cz/cze/about/press-rm/2005/pressrm33_05_cz.html, únor 23, 2007.
26. Evropský parlament. (online) Platný http://www.euoperl.europa.eu/meetdocs/2004_2009, leden 23, 2007.

Právní předpisy:

27. Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
28. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
29. Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
30. Zákon č. 219/1995 Sb., devizový zákon, ve znění pozdějších předpisů.
31. Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon.
32. Zákon č. 61/1996 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a o změně a doplnění souvisejících zákonů.
33. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

8. Klíčová slova

- Ekonomická kriminalita
- osobnost pachatele
- trestní zákon
- trestný čin
- kriminologie